

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

سیاست تجاری امارات متحده عربی

شهریور ۱۴۰۱

شناسنامه گزارش

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

عنوان:

سیاست تجاری امارات متحده عربی

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: شهریور ۱۴۰۱

واژه‌های کلیدی: شرکای تجاری منطقه‌ای، تجارت دوجانبه، بخش خصوصی، سیاست تجاری، استراتژی‌های کلان اقتصادی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، امارات، ملاحظات سیاسی و ژئوپلیتیک

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

فهرست مطالب

۵	خلاصه مدیریتی
۶	مقدمه
۷	امارات متحده عربی: ساختارها و اسناد سیاست تجاری
۱۸	ارزیابی سیاست تجاری امارات متحده عربی
۲۶	سیاست تجاری امارات متحده عربی و ایران
۳۲	جمع‌بندی و پیشنهادهای سیاست‌گذاری

خلاصه مدیریتی:

- امارات عربی متحده سیاست تجاری جدید خود را در قالب مشارکت جامع اقتصادی طراحی کرده است و به پیش می‌برد. در قالب این سیاست امارات عربی متحده امضای موافقتنامه‌های مشارکت جامع اقتصادی با هشت کشور هند، بریتانیا، ترکیه، کره جنوبی، ایتالیایی، اندونزی، اسرائیل و کنیا را در دستور کار خود قرار داده است. انتخاب این کشورها به روشنی نشان می‌دهد که امارات عربی متحده اولویت‌های جهانی را در سیاست تجاری جدید خود دنبال می‌کند.
- رویکرد امارات به سیاست تجاری در قالب حضور فعال و نقش‌آفرینی در زنجیره‌های جهانی ارزش قابل تبیین است. این کشور می‌کوشد به عنوان کانون منطقه‌ای در غرب آسیا در زنجیره‌های جهانی ارزش ایفای نقش نماید و بیش از گذشته زمینه‌های لازم را برای حضور شرکت‌ها در این کشور از یک سو و تبدیل شدن آن به دروازه‌ای مطمئن برای اتصال کشورهای غرب آسیا به اقتصاد جهانی فراهم آورد.
- عنصر سیاست و ملاحظات سیاسی و ژئوپلیتیک در شکل‌دهی به سیاست تجاری امارات نقش مهمی ایفا می‌کنند. هشت کشور دارای اولویت در سیاست تجاری امارات همگی کشورهایی‌اند که روابط سیاسی نزدیک یا رو به بهبودی با این کشور دارند و نیز روابط نزدیکی با مجموعه غرب برقرار کرده‌اند. مهمترین نماد تاثیرگذاری ملاحظات سیاسی در سیاست تجاری امارات رویکرد این کشور نسبت به گسترش روابط با اسرائیل است. در عین حال امارات کوشیده است تا آزادی عمل بین‌المللی خود را حفظ کند و در همین راستا روابط با کشورهای رقیب ایالات متحده به ویژه چین و روسیه را توسعه داده است.
- قرارداد تجارت آزاد هند با امارات که اخیراً امضا شده است هرچند به خودی خود مشکلی برای ایران به وجود نمی‌آورد، با این حال از ارزش بندر چابهار به عنوان کانون تجارت منطقه‌ای هند کم خواهد کرد. فعال شدن بندر چابهار با مشارکت هند کمک خواهد کرد تا حداقل کانون تجارت منطقه‌ای هند با مقصد روسیه و آسیای مرکزی در سواحل ایران شکل بگیرد.
- توافق‌نامه تجاری میان ترکیه و امارات متحده عربی این پتانسیل را دارد که خود به یک مزیت اقتصادی، سیاسی و ترانزیتی مهم برای ایران تبدیل شود. با توجه به تنش‌های موجود میان عربستان سعودی و ترکیه از یک سو و قطر از سوی دیگر، با شکل‌گیری توافق‌نامه تجارت میان امارات و ترکیه، ایران می‌تواند نقش مهمی در اتصال همه این کشورها به یکدیگر ایفا کند.
- ایجاد و توسعه دانش تخصصی-فنی لازم برای ورود بخش خصوصی به حوزه‌های نوین همکاری اقتصادی با امارات ضرورت دارد؛ این دانش هر چند در ایران وجود دارد، به واسطه تحریم‌های طولانی علیه اقتصاد ایران، با فعالیتهای تجاری کشور پیوند نخورده است.

- یکی دیگر از مسائل فنی موجود در روابط تجاری دوجانبه، ضرورت ایجاد و توسعه بخش‌های حقوقی در شرکت‌های تجاری که قصد همکاری اقتصادی با امارات را دارند؛ با توجه به پیچیدگی روزافزون فرایندها و سازوکارهای تجارت بین‌الملل، این مسئله بیش از همیشه حیاتی به نظر می‌رسد.
- تلاش برای جذب سرمایه اماراتی در پروژه‌های زیرساختی که دست‌کم بر اساس اسناد بالادستی ملی، مورد حمایت سیاست‌گذار است یک حوزه دیگر برای همکاری به نظر می‌رسد. از جمله این گونه همکاری‌ها می‌توان به مشارکت امارات با بخش خصوصی و دولتی ایران در پروژه‌های حمل‌ونقل و ترانزیت، انرژی‌های تجدیدپذیر، توریسم و استارت‌آپ‌های فعال در زمینه خدمات الکترونیک و هوش مصنوعی اشاره کرد.
- در نهایت، با توجه به تلاش امارات برای افزایش تولید و صادرات محصولات غذایی، سرمایه‌گذاری مستقیم شرکت‌های ایرانی در امارات از جمله موضوعاتی است که می‌تواند فرصت‌های مناسبی را در اختیار صنایع غذایی ایران قرار دهد.

مقدمه

امارات متحده عربی احتمالاً فعال‌ترین همسایه ایران در حوزه تجارت است و نه تنها یکی از مراکز عمده تجارت در منطقه به شمار می‌رود، بلکه طی دهه‌های اخیر همواره جزء مهمترین شرکای تجاری منطقه‌ای ایران بوده است. هرچند همانگونه که در ادامه گزارش اشاره خواهد شد، طی سال‌های اخیر و به دنبال تحریم‌های یکجانبه ایالات متحده علیه ایران و برخی مشکلات سیاسی میان ایران و امارات، حجم تجارت دوجانبه کاهش پیدا کرده است، با این حال امارات کماکان یکی از جذاب‌ترین کشورهای منطقه برای بخش خصوصی ایران به شمار می‌آید. این امر، در کنار ماهیت بین‌المللی ساختار تجاری این کشور، از جمله عضویت در ساز و کارهای تجاری پرشمار دوجانبه و چندجانبه، باعث می‌شود تا شناخت ساختار اقتصادی و به ویژه سیاست تجاری این کشور یکی از مسائل مهم برای بازرگانان ایرانی و نهادهای مرتبط باشد.

در گزارش پیش رو، ابتدا در بخش نخست ساختار اقتصادی و تجاری امارات متحده عربی و مهمترین اسناد و استراتژی‌های کلان اقتصادی این کشور توصیف می‌شود، سپس روندهایی که در حال حاضر و به عنوان برون‌داد این سیاست تجاری شکل گرفته بیان می‌شود. بخش دوم به ارزیابی سیاست تجاری این کشور از منظر سازمان تجارت جهانی اختصاص دارد که به بیان نتایج و دستاوردهای سیاست تجاری کشور در حوزه تولید ناخالص داخلی، سرمایه‌گذاری و حجم مبادلات خارجی آن و نیز نوآوری‌های قانونی

و رویه‌ای می‌پردازد. در بخش سوم، مروری بر رابطه تجاری ایران و امارات صورت می‌گیرد و بر مبنای آن برخی موانع اصلی و چشم‌اندازهای کلی حاصل می‌شود و در نهایت بر این اساس، برخی توصیه‌های سیاست‌گذارانه ارائه می‌شود.

۱) امارات متحده عربی: ساختارها و اسناد سیاست تجاری

امارات متحده عربی مجموعه‌ای سیاسی متشکل از هفت امیرنشین ابوظبی، عجمان، دوبی، شارجه، رأس الخیمه، فجیره و ام القویم است که اختیارات سیاسی، قانون‌گذاری و اجرایی میان دولت فدرال و امیرنشین‌ها تقسیم شده است، هرچند رئیس رسمی امارات حاکم ابوظبی شناخته می‌شود. ابوظبی ۸۴ درصد خاک امارات را تشکیل می‌دهد و در کنار دوبی، ۸۵ درصد تولید ناخالص داخلی امارات را در اختیار دارد. ۳۰ درصد از GDP امارات حاصل نفت و گاز است. نفت و گاز همچنین ۴۱ درصد از درآمد عمومی و ۲۶ درصد صادرات کالایی این کشور (به جز صادرات مجدد) را در بر می‌گیرد. بنابراین اولویت اقتصادی این کشور متنوع‌سازی بوده است.

۸۷ درصد از جمعیت امارات را خارجی‌ها تشکیل می‌دهند و به همین دلیل نقش مهمی در اقتصاد این کشور دارند. اقتصاد امارات در بخش‌های مختلف متکی به حضور کارگران و متخصصان خارجی است و به همین دلیل تسهیلات و ویزاهای مختلفی برای این طیف از افراد توسط دولت تدارک دیده شده است که از جمله می‌توان به ویزا و شهروندی طلایی اشاره کرد.

فرمول بندی سیاست تجاری در امارات متحده عربی بر عهده وزارت اقتصاد است که این کار را با همکاری دیگر وزارت‌خانه‌ها و دولت‌های محلی و مشورت با جامعه تجار انجام می‌دهد. این وزارتخانه مسئول پیشنهاد قوانین و مقررات به دولت برای تصویب، مذاکره برای توافق‌نامه‌های تجاری و نظارت بر اجرای آنها و نمایندگی امارات متحده عربی در کنفرانس‌ها و سازمان‌های بین‌المللی مربوط به تجارت و سرمایه‌گذاری است. خلق یک محیط حامی کسب و کار، ترویج سرمایه‌گذاری و مدرن‌سازی مقررات و قواعد مربوطه، از جمله در حوزه ایجاد رقابت به سود بنگاه‌های کوچک و متوسط، در دستور کار این وزارتخانه قرار دارد. وزارت اقتصاد امارات از سال ۲۰۲۰ به جای یک وزیر سه وزیر دارد، که یکی مسئول امور اقتصادی، دیگری وزیر کشور در حوزه کارآفرینی و بنگاه‌های کوچک و متوسط و وزیر سوم نیز مسئول تجارت خارجی است. وزیر سوم متولی تمام سیاست‌گذاری‌های تجاری بین‌المللی امارات متحده عربی است. راهنمای اصلی و کلان سیاست‌گذاری در این حوزه، سند چشم‌انداز ۲۰۲۱ است که در ادامه مورد اشاره قرار می‌گیرد.

در این کشور، بخش خصوصی قسمت مهمی از فرایند تصمیم‌سازی در حوزه تجارت خارجی ایفا می‌کند

و از طریق فدراسیون اتاق‌های بازرگانی و صنعتی امارات متحده عربی^۱ به دولت مرتبط می‌شود. این نهاد، قوانین و رویه‌های موجود در این حوزه را مرور و از این طریق، برای بازبینی قوانین یا طرح قوانین جدید به نهادهای دولتی پیشنهادهایی می‌دهد. از جمله اولویت‌های این نهاد خصوصی، ترویج عقد تفاهم‌نامه‌های تجاری با کشورهای دیگر، عضویت و همکاری با سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و جمع‌آوری اطلاعات مربوط به بخش صنعت و تجارت است. این نهاد همچنین خدماتی از قبیل ثبت شرکت، ارائه اطلاعات در مورد فرصت‌های سرمایه‌گذاری در کشور، ارتباط با کسب و کارهای خارجی، صدور و تأیید اسناد و گواهی‌های لازم برای تجارت و نظارت بر استانداردهای کیفی کالاها را انجام می‌دهد.^۲

کشور امارات متن واحدی به عنوان سند سیاست تجاری ندارد و آنچه هست، مجموعه‌ای از اسناد کلان و طرح چشم‌اندازها و استراتژی‌هایی برای تنظیم کلیات تجارت خارجی این کشور است. این اسناد زیربنایی را تشکیل می‌دهند که بر اساس آن رویه‌های موجود، موافقت‌نامه‌های دوجانبه و چشم‌انداز کلان تجارت خارجی ترسیم می‌شود.

یکی از این اسناد بالادستی، سند افق ۲۰۳۰ است. در قالب این چشم‌انداز، اولویت‌های اقتصادی امارات عبارت‌اند از:

- شکل‌دهی به محیط کسب‌وکار باز، کارآمد و تنیده شده در اقتصاد جهانی؛
- طراحی سیاست مالی منسجم که در برابر چرخه‌های اقتصادی منعطف باشد و تاب‌آوری داشته باشد؛
- شکل‌دهی به محیط منعطف باز برای بازارهای مالی و پولی به‌گونه‌ای که تورم قابل مدیریت باشد؛
- بهبود بهره‌وری نیروی کار؛
- توسعه زیرساخت‌های کافی و منعطف که قادر به حمایت از رشد اقتصادی در سال‌های پیش رو باشند؛
- توسعه نیروی کار ماهر و مولد؛
- توانمندسازی بازارهای مالی به‌گونه‌ای که قادر به تأمین مالی بخش‌ها و پروژه‌های اقتصادی باشند.^۳

یکی دیگر از اسناد کلان امارات متحده عربی در این حوزه، «دستور کار ملی توسعه صادرات غیرنفتی» است که در ژوئن ۲۰۲۱ برای دسترسی به ۲۵ بازار جهانی جدید و پیشبرد تجارت خارجی تصویب شده است. هدف این دستور کار تقویت صادرات، تعیین خطوط کلی تجارت خارجی امارات متحده عربی، توسعه

1. UAE FCCI

2. https://www.wto.org/english/tratop_e/tptr_e/s423_e.pdf

3. <https://u.ae/en/about-the-uae/strategies-initiatives-and-awards/local-governments-strategies-and-plans/abu-dhabi-economic-vision-2030>

بازارهای جهانی، پیوند آن‌ها با نیازها و قابلیت‌های صادرکنندگان اماراتی است. این سند به شرکت‌های صادرکننده اجازه ورود به بازارهای جدید را می‌دهد.

از جمله اهداف مهم دیگر این دستور کار، تقویت موقعیت امارات به عنوان مرکز منطقه‌ای و بین‌المللی برای صادرات مجدد و افزایش مشارکت شرکت‌های اماراتی در صادرات این کشور است. این سند همچنین به دنبال افزایش کارایی محصولات ملی و افزایش رقابت‌پذیری آن‌ها در بازارهای جهانی، هماهنگ کردن تلاش‌های ملی نهادهای فدرال و محلی و تقویت یکپارچگی بین آن‌ها و به کارگیری فناوری‌های مدرن در مشاغل است که از جریان کالا پشتیبانی می‌کنند.

این دستور کار بر ۱۴ بخش حیاتی (فلزات، مصالح ساختمانی، خدمات مالی، طلا و فلزات گران‌بها، صنایع نظامی، صنایع غذایی، خدمات آموزشی، لجستیک، انرژی‌های تجدیدپذیر، داروسازی و صنایع مربوط به سلامت، نوآوری و خدمات الکترونیک، هتل‌داری و توریسم، صنایع پتروشیمی و صنایع پلاستیک) در اقتصاد امارات تمرکز دارد و هدف آن تقویت تجارت خارجی امارات و افزایش صادرات آن، در مقایسه با صادرات مجدد به میزان ۵۰ درصد از کل صادرات طی چند سال آینده است.^۱

اجرای این دستور کار احتمالاً منجر به تسهیل بیشتر مقررات محلی برای تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی می‌شود. اصلاحات قانون فدرال در سال ۲۰۱۵ در مورد شرکت‌های تجاری) به سرمایه‌گذاران خارجی اجازه می‌دهد بدون نیاز به اتباع امارات به عنوان شریک، در هر هفت امیرنشین سرمایه‌گذاری کنند؛ در حالی که تا پیش از این تنها مناطق آزاد مشمول این قانون بود. انتظار می‌رود این امر باعث افزایش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در امارات در بخش‌های مختلف اقتصاد شود. ذیل این قانون دبی، شارجه و عجمان به سرمایه‌گذاران خارجی فرصت‌هایی برای مالکیت ۱۰۰ درصدی بر شرکت‌های تجاری را ارائه داده‌اند و انتظار می‌رود سایر شیخ‌نشین‌ها نیز ارائه چنین مجوزهایی را در دستور کار داشته باشند.^۲

۱-۱) امارات و عضویت در سازمان‌های بین‌المللی

امارات عضو فعال سازمان‌های تجاری بین‌المللی و منطقه‌ای پرشماری است. این امر نه تنها بخشی از سیاست تجاری این کشور طی دهه‌های اخیر بوده است، بلکه در مقابل تأثیر زیادی هم بر سیاست تجاری این کشور گذاشته و در قالب رویه‌ها، سیاست‌ها، فرهنگ و اصول سازمانی و تعهدهایی که این سازمان‌ها بر ساختار تجارت خارجی این کشور وارد کرده‌اند قابل بحث هستند. مهمترین این سازمان‌ها و برخی از پیامدهای عضویت در آنها برای امارات در ادامه مورد بحث و اشاره قرار گرفته‌اند.

1. Enter Global Markets and Boost UAE Exports

2. International Trade in Goods and Services in the United Arab Emirates: Overview

سازمان تجارت جهانی

امارات متحده عربی از سال ۱۹۹۶ عضو WTO بود و دو سال پیش از آن نیز به GATT پیوسته بود. این کشور در سال ۲۰۱۶ پروتکل ناظر بر موافقت نامه تسهیل تجارت را پذیرفت و در سال ۲۰۱۷ نیز توافق نامه TRIPS را امضا نمود. این کشور همچنین عضو موافقت نامه فناوری اطلاعات^۱ بوده و در ابتکار مشترک دولتی تجارت الکترونیک و تسهیل سرمایه گذاری^۲ نیز مشارکت می کند.

شورای همکاری خلیج فارس

امارات عضو شورای همکاری خلیج فارس است. هدف اصلی این شورا پیشبرد همکاری منطقه ای و همگرایی در تمام حوزه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. شورای عالی بالاترین مقام این شورا به شمار می رود که متشکل از سران ۶ کشور عضو است. در مورد بخش های اقتصادی مختلف این شورا به صورت پراکنده در متن ارزیابی سیاست تجاری امارات صحبت به میان آمده است. به طور خلاصه، امارات بخشی از اتحادیه گمرکی مشترک شورای همکاری خلیج فارس^۳ است و از رویه ها و قوانین آن پیروی می کند که بیشتر تعرفه های آن ۰ تا ۵ درصد است. همچنین، امارات عضوی از بازار مشترک خلیج فارس^۴ به شمار می آید که معطوف به فراهم کردن شرایط یکسان برای شهروندان شورای همکاری در حوزه های اقتصادی مانند آزادی عملیات اقتصادی، سرمایه گذاری و مالکیت است. استانداردهای تجارت، نظام متریک، قواعد قرنطینه، نهادها و دفترهای مسئول، نظام مالیات ارزش افزوده، قانون مشترک در مورد املاک و مستغلات، برنامه زیست محیطی و استراتژی های فرهنگی از دیگر حوزه هایی هستند که در قالب همکاری های مشترک اعضای شورای همکاری میان امارات و دیگر کشورهای عضو تنظیم می شوند.^۵

موافقت نامه تجارت آزاد میان شورای همکاری و سنگاپور^۶

کشورهای عضو شورای همکاری یک پلتفرم واحد برای مذاکرات تجاری گروهی دارند که بر اساس آن، شورا می تواند با طرف های سوم وارد مذاکره و موافقت نامه های تجاری امضا کند که برای تمام اعضا لازم الاتباع خواهد بود. قدیمی ترین مصداق این پلتفرم، موافقت نامه تجارت آزاد میان شورای همکاری و سنگاپور است. این موافقت نامه در سال ۲۰۱۳ اجرایی شد و از ۲۰۱۵ به سازمان تجارت جهانی اعلام شد و شامل تجارت کالا، رویه های گمرکی، قواعد مبدأ، استانداردها و قواعد فنی، تجارت خدمات، تجارت

1. Information Technology Agreement
 2. Joint Statement Initiative on e-Commerce and Investment Facilitation
 3. GCC Custom Union
 4. Gulf Common Market
 5. https://www.wto.org/english/tratop_e/tptr_e/s423_e.pdf
 6. GSFTA

الکترونیک، مالکیت معنوی، تحرک اشخاص و رویه‌های حل مناقشه می‌شود. بر این مبنا، سنگاپور کلیه تعرفه‌ها بر کالاهایی از مبدأ کشورهای شورای همکاری را صفر کرده و در مقابل، کشورهای عضو شورا نیز به جز موارد مشخصی که کمتر از یک درصد می‌شود، موانع تعرفه‌ای بر کالاهای با مبدأ سنگاپور را لغو کرده‌اند. در بخش خدمات هم طرفین پذیرفتند آزادی تجارت در بخش‌های مختلف را فراتر از تعهدات سازمان تجارت جهانی اعمال کنند.

موافقت نامه تجارت آزاد GCC-EFTA

این موافقت نامه میان شورای همکاری خلیج فارس و اتحادیه تجارت آزاد دولت‌های اروپایی^۱ از سال ۲۰۱۴ اجرایی شده و تجارت کالا، خدمات، حل اختلافات و سیاست رقابت را در بر می‌گیرد. توافق دربارهٔ موارد دیگری مانند حقوق مالکیت معنوی و سرمایه‌گذاری هنوز در جریان است. بر این اساس، کشورهای عضو شورا توافق کردند موانع تعرفه‌ای تجارت را طی بازه زمانی پنج ساله در مورد بیشتر کالاهای وارداتی از این اتحادیه لغو کنند. اتحادیه نیز متعهد شده است از زمان اجرایی شدن توافق، دسترسی بدون مالیات به بازارهای زیرمجموعه خود را برای کالاهای صنعتی، ماهی و محصولات دریایی با مبدأ کشورهای عضو شورای همکاری را فراهم کند. محصولات کشاورزی فرآوری شده نیز با تسهیلاتی همراه هستند، در حالی که صادرات مواد کشاورزی خام از کشورهای شورای همکاری به این اتحادیه بر مبنای توافق‌های دوجانبه صورت می‌گیرد.

منطقه تجارت آزاد پان عربی^۲

امارات متحده عربی همچنین عضو منطقه تجارت آزاد پان عربی نیز هست که در ۱۹۹۸ تأسیس شده است. از ۲۰۰۵ به جز موارد معدودی که به سلامت عمومی، مسائل اخلاقی و حفاظت از محیط زیست مربوط می‌شود، موانع تعرفه‌ای تجارت میان اعضا لغو شده است. مذاکرات میان اعضا برای تجارت خدمات نیز در جریان است و امارات به همراه هشت عضو دیگر از ۲۰۱۷ متعهد به یک جدول تعهدات برای تجارت در این حوزه شده‌اند.

امارات متحده عربی همچنین در قالب شورای همکاری خلیج فارس در حال مذاکرات تجاری با استرالیا، چین، اتحادیه اروپا، هند، ژاپن، کره جنوبی، نیوزیلند، پاکستان و ترکیه نیز هست. تا زمان تنظیم گزارش سازمان تجارت جهانی، هیچ یک از این مذاکرات رسماً منجر به توافق نامه نشده و همهٔ مذاکرات به جز با چین و پاکستان معلق شده‌اند. با این حال، امارات در ۲۰۲۱ اعلام کرد که قصد دارد مذاکرات جامع

1. EFTA
2. PAFTA

دوجانبه با هشت کشور از جمله هند، کره جنوبی، بریتانیا و ترکیه انجام دهد که در این گزارش به این مسئله پرداخته شده است.

امارات متحده عربی همچنین از سال ۲۰۰۳ یک موافقت نامه تجارت آزاد دوجانبه با مراکش دارد که در سال ۲۰۱۹ به سازمان تجارت جهانی نیز ابلاغ شده است. این توافق تنها شامل تجارت کالا می شود. این کشور همچنین حائز شرایط برای تجارت ذیل قواعد ترجیحی سیستم عمومی ترجیحات^۱ با کشورهای استرالیا، بلاروس، فدراسیون روسیه و قزاقستان نیز می شود.

۱-۲) امارات و موافقت‌نامه‌های تجاری دوجانبه

فراتر از چشم‌انداز کلان، در حوزه سیاست تجاری امارات بر شکل‌دهی به موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد با طیفی از کشورها متمرکز شده است و این کشورها را به‌عنوان بازارهای هدف برگزیده است. دولت این کشور در سال ۲۰۲۱ اعلام کرد که امضای فوری موافقت‌نامه جامع همکاری اقتصادی با ۸ کشور شامل هند، بریتانیا، ترکیه، کره جنوبی، اتیوپی، اندونزی، اسرائیل و کنیا را در دستور کار خود قرار داده است.^۲ در این موافقت‌نامه‌ها حوزه‌های تجارت، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و بخش‌هایی همچون توریسم مدنظر قرار خواهد گرفت. تا کنون امضای موافقت‌نامه‌های جدید تجاری با هند و اسرائیل به انجام رسیده است. شتاب امارات عربی متحده در امضای موافقت‌نامه‌های همکاری اقتصادی با طیفی از کشورها در راستای برنامه‌های بلندمدت این کشور به‌عنوان هاب تجاری و اقتصادی خاورمیانه از یک سو و پیشبرد رقابت ژئواکونومیک با عربستان سعودی از سوی دیگر است. قرار گرفتن ترکیه در میان کشورهایی که ابوظبی در پی موافقت‌نامه‌های جامع اقتصادی با آنهاست پیام آور تغییر در روابط تیره دو کشور است. این تغییر در حالی رخ می‌دهد که روابط عربستان همچنان با ترکیه تیره مانده است. البته، اخیراً ترکیه و امارات تلاش کرده‌اند تا اختلافات سیاسی خود را کاهش دهند.^۳

برخی برآوردهای دولت امارات نشان می‌دهد در صورت امضای این موافقت‌نامه‌ها حجم تجارت این کشور با شرکای تجاری به‌سرعت افزایش خواهد یافت. به‌عنوان مثال پیش‌بینی می‌شود در صورت امضای موافقت‌نامه همکاری جامع اقتصادی با هند، حجم تجارت دو کشور از ۴۰ میلیارد دلار در ۲۰۲۰ به ۱۰۰ میلیارد دلار در ۲۰۲۵ افزایش یابد.^۴ مهمترین توافق‌های تجاری دوجانبه امارات از قرار زیر هستند.

1. GSP

2. <https://www.reuters.com/world/middle-east/uae-wants-quick-trade-talks-some-deals-signed-6-12-months-2021-09-14/>

3. <https://www.al-monitor.com/originals/2022/03/emirati-and-turkish-businesspeople-discuss-bilateral-trade-investment>

4. <https://www.ndtv.com/business/india-uae-trade-pact-bilateral-trade-projected-to-touch-usd-100-bn-in-5-years-2826185#:~:text=New%20Delhi%3A,Parliament%20was%20informed%20on%20Wednesday.>

امارات و اسرائیل

عادی‌سازی روابط اسرائیل و امارات تنها به حوزه سیاسی محدود نمانده، بلکه پیامدهای اقتصادی آن نیز به تدریج رخ می‌نماید. تاکنون دو طرف موافقت‌نامه اجتناب از مالیات مضاعف را امضا کرده‌اند که مدعی‌اند می‌تواند تا حدی به گشایش در روابط اقتصادی آنها کمک کنند. اما فراتر از این مهم‌ترین توافقی که ممکن است میان دو طرف صورت گیرد سرمایه‌گذاری ۱,۱ میلیارد دلاری امارات در میدان گازی تمر اسرائیل در مدیترانه شرقی است. ذخایر این میدان که در منطقه انحصاری اقتصادی اسرائیل قرار دارد حدود ۲۰۰ میلیارد متر مکعب برآورد شده است.^۱ توافق مهم دیگر دو طرف در حوزه صنایع پیشرفته صورت گرفته است. در این قالب امارات عربی متحده در پی استفاده از توانمندی شرکت‌های اسرائیلی به خصوص در حوزه صنایع پیشرفته است. به عبارت دیگر امارات عربی متحده می‌کوشد مزایای لجستیک خود را با توانمندی فناورانه اسرائیل ترکیب نماید و در این حوزه خواستار همکاری در فناوری‌های غیر نظامی است. از همین رو بر انجام پروژه‌های مشترک با شرکت‌های اسرائیلی تاکید کرده است. سازمان صنایع هوافضای اسرائیل اخیراً یادداشت تفاهمی با شرکت دولتی صنایع دفاعی امارات برای تولید تجهیزات ضد پهباد امضا کرده است. پهپادها در سال‌های اخیر به مهمترین عرصه رویارویی کشورها در منطقه بدل شده‌اند. افزون بر این امارات عربی متحده وعده سرمایه‌گذاری ۱۰ میلیارد دلاری در اسرائیل را داده است.

در یک‌سالگی توافق ابراهیم که راه را بر عادی‌سازی روابط اسرائیل با طیفی از کشورهای عربی به‌ویژه امارات عربی متحده گشود، توافق اصولی دو کشور برای شکل‌دهی به منطقه تجارت آزاد، از سوی مقامات اسرائیلی اعلام شد. آنان این توافق را به‌عنوان گام مهمی در توسعه روابط طرفین برشمردند. تحلیل‌هایی که در مورد روند رشد روابط تجاری دو طرف در یک سال گذشته صورت‌گرفته نشان می‌دهد که عمده توافقات طرفین معطوف به ایجاد زمینه‌های اولیه برای توسعه روابط اقتصادی و تجاری بوده است. حجم روابط تجاری دو طرف در این یک سال به ۶۰۰ میلیون دلار افزایش یافته و بر مبنای برآوردهای اتاق بازرگانی اسرائیل در سه سال آینده به ۵ میلیارد دلار افزایش خواهد یافت.^۲

مفاد توافق تجارت آزاد امارات و اسرائیل

امارات به عنوان نخستین کشور در جهان عرب با اسرائیل موافقت‌نامه تجارت آزاد منعقد کرد. این موافقت‌نامه راه را بر حضور گسترده‌تر شرکت‌های اسرائیلی در امارات و توسعه روابط دو طرف می‌گشاید. در شرایط کنونی بیش از ۱۰۰۰ شرکت اسرائیلی در امارات فعالیت دارند. مهمترین مفاد توافق تجارت آزاد دو طرف بر مبنای داده‌هایی که طرف اسرائیلی منتشر کرده را به صورت ذیل می‌توان دسته‌بندی کرد:

1. <https://www.aljazeera.com/opinions/2021/5/20/the-billion-dollar-uae-israel-gas-deal-will-go-forward>

2. <https://www.cnbc.com/2022/05/31/israel-signs-trade-deal-with-uae-its-biggest-with-any-arab-country.html>

- طرفین انتظار دارند این توافق تجارت بین آنها را میلیون‌ها دلار افزایش دهد.

- بیش از ۹۶ درصد کالاهایی که از سوی امارات صادر می‌شود از مزایای گمرکی برخوردار خواهند شد. عوارض گمرکی ۸۲ درصد از کالاها در مدت ۳ سال تا ۵ سال به طور تدریجی حذف خواهد شد و ۱۴ درصد دیگر به تدریج کاهش می‌یابد. از جمله، تعرفه‌ها بر کودها و مواد شیمیایی، لوازم آرایشی، محصولات پلاستیکی، محصولات سرامیکی، جواهرات و الماس‌ها، ماشین‌ها و قطعات الکترونیکی، تجهیزات پزشکی و همچنین سبزیجات و میوه‌ها، آب میوه‌ها، دانه‌ها، گوشت و ماهی و غیره حذف یا کاهش خواهد یافت.

- بیش از ۹۶ درصد از کالاهای صادراتی اسرائیل به امارات از مزایای گمرکی برخوردار خواهند شد. حقوق گمرکی ۷۲ درصد بلافاصله پس از اجرایی شدن توافق حذف خواهد شد و ۲۱ درصد دیگر به تدریج ظرف ۳ سال یا ۵ سال به صفر کاهش می‌یابد. به ۳ درصد اقلام، تخفیف عوارض گمرکی و سهمیه‌ای داده شده است. از جمله محصولاتی که از مزایای گمرکی قابل توجهی در واردات امارات از اسرائیل برخوردار شده‌اند عبارت‌اند از: داروها، کالاهای پلاستیکی و لاستیکی، سرامیک، ماشین‌آلات و قطعات الکترونیکی، کابل‌های رسانا، جواهرات، وسایل نقلیه و گوشت و فرآورده‌های گوشتی.

- پیشبرد تجارت دوجانبه در خدمات در زمینه‌هایی مانند تجارت الکترونیک، خدمات حرفه‌ای و تجاری، خدمات توزیع (عمده‌فروشی) و غیره.

- در حوزه حفاظت از حقوق مالکیت معنوی و حق ثبت اختراع دو طرف به توافقات اساسی برای توسعه روابط در بخش‌های مختلف مانند کشاورزی و فناوری پیشرفته دست یافتند. طرفین همچنین بر افزایش همکاری در این زمینه از جمله اجرای حقوق مالکیت معنوی توافق کردند.

- تدارکات دولتی - طرفین متقابلاً به تأمین‌کنندگان و شرکت‌ها اجازه دسترسی به بازار تدارکات دولتی را داده‌اند و شرکت در مناقصه‌های تدارکات دولتی را که وزارتخانه‌های دولتی در هر دو کشور منتشر می‌کنند، امکان پذیر کردند. در مناقصه‌های خاص، تأمین‌کنندگان از هر دو کشور می‌توانند در مناقصات تدارکات دولتی تحت شرایط مساوی با شرایطی که به تأمین‌کنندگان محلی اعطا می‌شود، شرکت کنند.

- شرکت‌های کوچک و متوسط: طرفین توافق کردند که همکاری‌ها را در راستای شناسایی راه‌هایی برای کمک به شرکت‌های کوچک و متوسط و بهره‌برداری آنان از فرصت‌های تجاری اعطا شده توسط این توافق‌نامه، ارتقا دهند.

- به‌عنوان بخشی از توافق، کمیته مشترکی ایجاد خواهد شد که به‌موجب آن می‌توان در مورد مسائل اقتصادی گفتگوهای مستمری بین طرفین انجام داد. این کمیته بستری را برای بحث درباره

موانع تجاری و پیشنهادهای دو طرف فراهم می‌کند.^۱ نکات کلیدی توافق تجارت آزاد طرفین در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول ۱- امتیازاتی که اسرائیل در صادرات به امارات به دست آورده است

محصولات	نرخ تخفیف در صادرات از امارات
کودهای شیمیایی	با اجرایی شدن توافق، عوارض گمرکی اکثر انواع کودها حذف شده است.
محصولات غذایی	با اجرایی شدن توافقنامه، عوارض گمرکی اکثر آبمیوه‌ها و همچنین دانه‌ها، عسل، گوشت و ماهی، گل‌ها و گیاهان زینتی، سبزیجات منجمد، ادویه‌جات از ۵ درصد به صفر کاهش یافت.
پلاستیک و محصولات پلاستیکی	عوارض گمرکی از ۵ درصد به صفر کاهش یافت. همه محصولات از مزایای حذف عوارض گمرکی برخوردار شدند که بیشتر آنها ظرف پنج سال از زمان اجرایی شدن توافقنامه اجرایی خواهد شد.
جواهرات، الماس و جواهرات گران‌بها	اکثر محصولات گمرکی از ۵٪ به ۰٪ کاهش یافتند، برخی بلافاصله و برخی در عرض ۵ تا ۳ سال از زمان اجرایی شدن توافق (کاهش خطی)
تجهیزات پزشکی	با اجرایی شدن توافق، گمرک از ۵ درصد به صفر کاهش خواهد یافت.

جدول ۲- امتیازاتی که امارات در صادرات به اسرائیل به دست آورده است

محصولات	امتیازات بر صادرات از امارات به اسرائیل
تخم مرغ	سهمیه بدون کاهش عوارض گمرکی داده شده است
روغن کانولا	عوارض گمرکی از ۷ درصد به صفر در مدت پنج سال از تاریخ اجرایی شدن توافق کاهش یافت.
محصولات غذایی	معافیت کامل یا معافیت سهمیه‌ای گوشت و فرآورده‌های آن، انواع پنیر، گل و گیاهان زینتی، حلوا، شکلات، آجیل، خشکبار، ادویه‌جات و ...
دارو	عوارض گمرکی از ۱۲ درصد به صفر در عرض سه تا پنج سال از تاریخ اجرایی شدن توافق کاهش خواهد یافت.
انواع خرما	عوارض گمرکی از ۵ درصد به ۲٫۵ درصد کاهش خواهد یافت.
پلاستیک و محصولات پلاستیکی	گمرک برای اکثر محصولات از تاریخ اجرایی شدن توافق از ۱۲ درصد به صفر کاهش خواهد یافت.
کودهای شیمیایی	عوارض گمرکی در اغلب محصولات بلافاصله پس از اجرایی شدن توافق از ۱۲ درصد به صفر و در برخی دیگر به تدریج از تاریخ اجرایی شدن توافق کاهش خواهد یافت.

امارات و هند

اخیراً و در راستای سیاست تجاری جدید، امارات متحده عربی پس از ۶ ماه مذاکره با هند، موافقتنامه تجارت آزاد با این کشور را نهایی کرد. این توافق از نخستین هفته ماه می ۲۰۲۲ اجرایی شد. توافق جامع

1. <https://www.gov.il/en/departments/news/israel-uae-to-sign-historic-free-trade-agreement-30-may-2022>

مشارکت اقتصادی هند و امارات عربی متحده یا همان موافقتنامه تجارت آزاد میان دو کشور نخستین موافقتنامه تجارت آزاد هند در یک دهه اخیر به شمار می‌آید. آخرین موافقتنامه تجارت آزاد هند در سال ۲۰۱۱ با ژاپن منعقد شد. این موافقتنامه در راستای سیاست‌های تجاری بلندپروازانه امارات و هند صورت می‌گیرد و همانگونه که اشاره شد، امارات در نظر دارد تا پایان سال ۲۰۲۲ با ۸ کشور موافقتنامه تجارت آزاد منعقد نماید و موقعیت خود را به عنوان کانون منطقه‌ای تجارت جهانی تحکیم بخشد.

از دیگر سو هند می‌کوشد با طیفی از کشورها این موافقتنامه‌های آزاد را امضا نماید و صادرات خود را به یک تریلیون دلار تا سال ۲۰۳۰ افزایش دهد. در همین راستا هند با استرالیا، بریتانیا، کانادا، اسرائیل و اتحادیه اروپا مذاکرات مشابهی را در دستور کار دارد. افزون بر امضای توافق با امارات عربی متحده، هند مذاکرات موافقتنامه تجارت آزاد با شورای همکاری خلیج فارس را نیز در دستور کار دارد. مقامات دولت این کشور اعلام کردند که مذاکرات با شورای همکاری تا پایان سال ۲۰۲۲ به نتیجه خواهد رسید.^۱

نکات کلیدی موافقتنامه تجارت آزاد هند و امارات را می‌توان به صورت زیر دسته بندی کرد:

- این توافق حوزه کالا، خدمات، قواعد مبدا، رویه‌های گمرکی، تدارکات دولتی حقوق مالکیت فکری و تجارت الکترونیک را در بر می‌گیرد.

- امارات عربی متحده ۸۰ درصد تعرفه‌های خود بر صادرات هند به این کشور را حذف می‌کند. با حذف این تعرفه‌ها حدود ۹۰ درصد از صادرات هند به امارات با تعرفه صفر انجام خواهد شد. حذف تعرفه‌ها برای صادرات هند به ویژه در حوزه‌هایی که این کشور با رقابت شدیدی از طرف کشورهای دیگر مواجه است همچون حوزه پوشاک واجد اهمیت ویژه است. در شرایط کنونی صادرات پوشاک هند مشمول ۵ درصد تعرفه است در حالی که صادرات رقبای این کشور به ویژه ویتنام و بنگلادش با تعرفه صفر به امارات صورت می‌گیرد. در مقابل هند موافقت کرده است که تعرفه برای واردات طلا از امارات تا حجم ۲۰۰ تن در سال را حذف نماید. در شرایط کنونی امارات سالانه حدود ۷۰ تن طلا به هند صادر می‌کند و امتیازات تجاری دیگری نیز به امارات ارائه کرده است.

- در یک دهه آینده تعرفه‌های امارات برای واردات ۹۷ درصد از کالاهای هندی به صفر خواهد رسید و در روند اجرای این توافق حوزه‌های نساجی، جواهرات، چرم، کفش، کالای ورزشی، خودرو و محصولات دارویی بیشترین بهره را خواهند برد. بر مبنای برآوردهای اولیه با اجرایی شدن این توافق حجم تجارت دو کشور در ۵ سال آینده به ۱۰۰ میلیارد دلار افزایش خواهد یافت. در وضعیت کنونی تجارت دو کشور حدود ۴۰ میلیارد دلار است و صادرات هند به امارات حدود ۲۶ میلیارد دلار است. مقامات هندی مدعی اند که با

1. <https://economictimes.indiatimes.com/news/economy/foreign-trade/india-targeting-1-trillion-exports-by-2030-piyush-goyal/articleshow/90524541.cms>

اجرائی شدن این توافق یک میلیون شغل جدید در هند ایجاد خواهد شد.

- دولت هند طیفی از کالاها را از این توافق مستثنی کرده است. اغلب محصولات کشاورزی و مواد غذایی از این توافق مستثنی شده‌اند تا صنعت کشاورزی و مواد غذایی هند آسیب نبیند.

- یکی از چالش‌های این قرارداد موضوع صادرات مجدد و احتمال سوء استفاده کشورهای دیگر برای واردات کالا از مسیر امارات به هند با استفاده از مزایای این توافق است. در این راستا در قرارداد مکانیسم‌های مختلفی برای قواعد مبدا سختگیرانه تعیین شده است تا مانع چنین استفاده‌هایی گردد. در این قالب کالاهای صادراتی امارات در صورتی از مزایای این توافق برخوردار خواهند شد که حداقل ۴۰ درصد از ارزش افزوده آنها در امارات ایجاد شده باشد. این رقم در مورد آلومینیوم و قطعات خودرو به ۴۵ درصد افزایش یافته است.

- در حوزه محصولات کشاورزی مشمول این توافق، تنها در صورتی که این محصولات در امارات تولید شده باشند امکان استفاده از مزایای توافق در ورود به بازار هند خواهند داشت.

- یکی دیگر از نکات مهم این توافق گنجانیدن تجارت دیجیتالی در آن است. پیش از آن هند با قاعده نویسی در حوزه تجارت دیجیتال توسط سازمان تجارت جهانی و یا موافقتنامه‌های تجارت آزاد مخالفت می‌ورزید زیرا نگران تاثیرگذاری این قواعد بر بازار داخلی کشور بود. اما این کشور با تغییر رویکرد با روند موافقتنامه‌های جدید تجارت آزاد همگام شده است.^۱

امارات و ترکیه: موافقتنامه‌ای در دست اقدام

همانگونه که اشاره شد بسط روابط با ترکیه یکی از اولویتهای هشت‌گانه در سیاست تجاری امارات متحده عربی به شمار می‌آید. در همین راستا، مقامات تجاری دو کشور امارات و ترکیه، مذاکرات خود به منظور شکل‌دهی به موافقتنامه تجارت آزاد موسوم به "موافقتنامه مشارکت اقتصادی جامع" را آغاز کرده‌اند. مقامات تجاری ترکیه معتقدند با انعقاد این موافقتنامه، حجم تجارت دو کشور در میان مدت به دو برابر رقم فعلی افزایش خواهد یافت؛ این در حالی است که تجارت امارات و ترکیه در سال‌های اخیر تحت تأثیر اختلافات شدید دو کشور با کاهش مواجه شده است، اما در ماه‌های اخیر روند عادی‌سازی تجارت خارجی دو کشور شتاب گرفته و اکنون با آغاز مذاکرات موافقتنامه تجارت آزاد، وارد دوره جدیدی شده است.^۲

1. <https://www.ndtv.com/business/india-uae-trade-pact-bilateral-trade-projected-to-touch-usd-100-bn-in-5-years-2826185#:~:text=New%20Delhi%3A,Parliament%20was%20informed%20on%20Wednesday>

2. <https://www.dailysabah.com/business/economy/turkey-uae-aim-to-double-trade-as-talks-launch-for-broad-deal>

مقامات اماراتی معتقدند با حذف تعرفه‌ها، تسهیل جریان آزاد کالا و تسهیل جریان سرمایه، روابط تجاری دو کشور سرعت خواهد گرفت. در حال حاضر ترکیه، یازدهمین شریک تجاری امارات محسوب می‌شود و ۴۰۰ شرکت اماراتی در ترکیه در حال فعالیت هستند.^۱

مقامات ترک امیدوارند روابط تجاری دو کشور و در پی مذاکرات، به سرعت به وضعیت سال ۲۰۱۷، سال اوج روابط تجاری بازگردد. در سال ۲۰۱۷ حجم تجارت دو کشور به حدود ۱۵ میلیارد دلار رسید که بالاترین میزان در تاریخ روابط تجاری دو کشور بود، اما متأثر از تنش‌های میان دو کشور، در سال ۲۰۱۸، حجم تجارت دو جانبه ۶/۹ میلیارد دلار کاهش یافت و در سال ۲۰۱۹ نیز به ۷/۹ میلیارد دلار رسید. حجم تجارت دو کشور در سال ۲۰۲۰، ۸/۳ میلیارد دلار بود و این رقم در سال ۲۰۲۱ به ۷/۶ میلیارد دلار کاهش یافت.^۲

در حال حاضر امارات عربی متحده، مهمترین شریک تجاری ترکیه در خلیج فارس محسوب می‌شود. تا سال ۲۰۱۷ که روابط تجاری دو کشور رو به گسترش بود، موازنه تجاری به سود ترکیه بود، اما در سال‌های اخیر نه تنها تجارت دوجانبه کاهش یافته بلکه موازنه تجاری به سود امارات تغییر کرده است. ترکیه می‌کوشد توازن در تجارت خارجی با امارات را مجدداً برقرار نماید و این روابط را گسترش دهد.

در سال ۲۰۲۱ امارات وعده داد صندوق سرمایه‌گذاری ۱۰ میلیارد دلاری برای حمایت از شرکت‌های اماراتی جهت سرمایه‌گذاری در ترکیه به ویژه در بخش انرژی و بهداشت تشکیل خواهد داد. افزون بر این، دو کشور بر سر سواپ ارزی به مبلغ ۵ میلیارد دلار به توافق رسیدند. بر مبنای آمارها تا سال ۲۰۲۰ امارات حدود ۵ میلیارد دلار در ترکیه سرمایه‌گذاری کرده است.^۳

مقامات تجاری ترکیه معتقدند که موافقت‌نامه جدید با امارات فراتر از موافقت‌نامه‌های سنتی تجاری است که تنها طیف محدودی از کالاها را دربرمی‌گیرد. این موافقت‌نامه در ردیف نسل جدید موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد است که حوزه خدمات را نیز دربرمی‌گیرد. از منظر ترکیه، امارات عربی متحده به یک بازیگر جهانی در بسیاری از بخش‌های خدماتی همچون تأمین مالی، توریسم، هوانوردی غیرنظامی و مشاوره‌های فنی تبدیل شده است و ترکیه می‌خواهد از موقعیت این کشور در پرتو موافقت‌نامه استفاده نماید.

۲) ارزیابی سیاست تجاری امارات متحده عربی

یکی از مهمترین معیارهای سنجش سیاست تجاری کشورها در حوزه‌های مختلف و شناخت دلالت‌های آنها مرور ارزیابی‌های سازمان‌های بین‌المللی، به ویژه سازمان تجارت جهانی از نتایج این سیاست‌ها در طول بازه‌های زمانی مشخص است. در مورد امارات، طی ارزیابی‌های سازمان تجارت جهانی در بازه زمانی ۲۰۱۶

1. <https://www.france24.com/en/live-news/20220215-erdogan-calls-on-uae-businesses-to-invest-in-turkey>

2. <https://www.al-monitor.com/originals/2022/05/uae-turkey-reconciliation-continues-trade-agreement>

3. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-11-24/uae-turkey-to-sign-financial-cooperation-deals-as-ties-mend>

تا ۲۰۲۲ از اقتصاد امارات به ویژه در حوزه تجارت دارای ویژگی‌های زیر بوده است.^۱ بین ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۹ تولید ناخالص داخلی بین ۱,۲ تا ۳,۴ درصد در نوسان بوده است که این رشد عمدتاً توسط صادرات غیرنفتی بوده است. با این حال، در ۲۰۲۰ اقتصاد امارات به دلیل تأثیرات بحران کرونا ۶,۱ درصد کوچک شد و صادرات نفت و گاز نیز ۳۶ درصد به دلیل کاهش تقاضای جهانی کاهش پیدا کرد. با این حال، تورم در سال ۲۰۲۱ منفی ۲,۱ درصد بوده است.

موازنه سالیانه بین درآمدها و هزینه‌های دولت در بازه ۲۰۱۸ تا ۲۰۱۹ مزاد مثبت بود، ولی در ۲۰۲۰ به کسری ۲,۵ درصدی رسید. در ۲۰۲۱ نیز برای نخستین بار از سال ۲۰۱۵ پیش‌بینی کسری بودجه در ارزیابی دولتی آمده است. بانک مرکزی پیش‌بینی کرده در ۲۰۲۲ اقتصاد به طور کامل از پیامدهای کرونا رها شده و بازیابی شود.

در حوزه سیاست‌های پولی، تعیین نرخ درهم امارات از سال ۱۹۹۷ وابسته به دلار بوده است. اولویت اصلی دولت در این حوزه اعطای اختیارات به بانک مرکزی برای حفظ ثبات واحد پول ملی بوده است.

در بازه زمانی مورد مطالعه تراز تجاری همواره مثبت بوده است. به طور سنتی در تجارت امارات صادرات غیرنفتی بیشتر از صادرات نفتی بوده است و مهمترین صادرات عبارت از سنگ‌های قیمتی، فلزات و مروارید بوده‌اند که پس از آنها ماشین‌آلات و تجهیزات الکترونیکی قرار می‌گیرند. با توجه به اهمیت تجارت فلزات قیمتی، دولت مقررات ویژه‌ای برای تجارت طلا در امارات تدارک دیده است.

امارات متحده عربی در سال ۲۰۲۰ استراتژی توسعه بلندمدت خود را موسوم به UAE Continental 2017 و نیز National Agenda را در ۲۰۲۱ منتشر کرد. در قلب هر دو استراتژی، گذار به یک اقتصاد دانش‌محور قرار دارد که مبتنی بر افزایش تولید، افزایش رقابت‌پذیری شرکت‌های داخلی و سرمایه‌گذاری در بخش فناوری‌های سطح بالا (های‌تک) قرار گرفته است. بهبود سطح قانون‌پذیری، در پیش‌گرفتن اصلاحات قانونی گسترده معطوف به مدرن‌سازی محیط اقتصادی و رفع محدودیت‌های مالکیت برای سرمایه‌های خارجی در بخش‌های مختلف نیز از دیگر بخش‌های این اسناد استراتژیک توسعه اقتصادی هستند. حاصل این رویکردها بهبود وضعیت امارات در بسیاری از شاخص‌های بین‌المللی از جمله سهولت کسب‌وکار^۲ ثبات و صلاحیت مالی^۳ و جذب سرمایه‌گذاری خارجی بوده است. قانونی که از سال ۲۰۱۸ موسوم به Arbitration Law وضع شده اعتماد به سیستم قضایی را افزایش داده است و امید به رفع سریع مناقشات تجاری بین‌المللی در این کشور را تسهیل کرده است.^۴

فرمول بندی سیاست تجاری در سطح فدرال بر عهده وزارت اقتصاد و بر مبنای استراتژی اقتصادی بلندمدت کشور است. رویکرد کلان این وزارت خانه عبارت است: از متنوع‌سازی اقتصاد بر مبنای نوآوری و

1. https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s423_sum_e.pdf

2. ease of doing business

3. financial competence and stability

4. https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s423_sum_e.pdf

تمرکز بر بخش‌های دانش‌محور و نیز فراهم کردن محیط مساعد برای تجارت و سرمایه‌گذاری و افزایش رقابت‌پذیری اقتصاد امارات در سطح بین‌المللی و در بازار آزاد به منظور گسترش تجارت بین‌المللی. امارات به سیستم تجارت چند جانبه مبتنی بر قواعد پایبند است و در مذاکرات سازمان تجارت جهانی و بیانیه ابتکار مشترک در مورد تسهیل تجارت الکترونیک و سرمایه‌گذاری^۱ حضور فعال دارد. این کشور همچنین از سال ۲۰۱۶ عضو پروتکل‌های مربوط به توافقنامه تسهیل تجارت^۲ بوده و از سال ۲۰۱۷ نیز پروتکل‌های مربوط به توافق‌نامه Amending TRIPS را پذیرفته است. ابوظبی همچنین عضو توافق‌نامه فناوری اطلاعات^۳ نیز هست.

همانگونه که در بخش قبلی اشاره شد، امارات متحده عربی عضو شورای همکاری خلیج و منطقه آزاد تجاری پان-عربی نیز هست. کشورهای شورای همکاری خلیج فارس با سنگاپور و نیز با اتحادیه تجارت آزاد اروپایی^۴ قرارداد تجارت آزاد دارند. همچنین امارات متحده عربی از سال ۲۰۲۱ در حال مذاکره با هشت کشور برای انعقاد موافقت‌نامه‌های تجاری است (از جمله کره جنوبی، بریتانیا و ترکیه) که از این میان توافق با هند و اسرائیل در سال جاری صورت گرفته است.

طی بازه زمانی مورد مطالعه، عملکرد امارات متحده عربی در حوزه سرمایه‌گذاری نیز چشمگیر بوده است. بخش مهمی از اقتصاد امارات در گرو جذب سرمایه‌گذاران خارجی است و از سال‌های گذشته ترتیبات مهمی برای این مسئله در نظر گرفته شده است. مناطق آزاد تجاری که مالکیت ۱۰۰ درصد خارجی در آنها به رسمیت شناخته شده است از جمله این ترتیبات به شمار می‌رود. همچنین، این کشور تغییراتی در نظام حقوقی این کشور ایجاد کرده است و از جمله، قانون شرکت‌های تجاری^۵ را بازنگری اساسی کرده است. در نتیجه این بازنگری در قوانین، شرکت‌ها و سرمایه‌گذاران خارجی در حال حاضر می‌توانند به استثنای برخی حوزه‌ها که حائز تأثیرات استراتژیک شناخته شده‌اند، در دیگر حوزه‌ها با ۱۰۰ درصد مالکیت به فعالیت اقتصادی در این کشور بپردازند. همچنین، در نظام حقوقی جدید امارات شرط همکاری با یک کارگزار محلی که مالکیت ۱۰۰ درصد اماراتی دارد، برای شرکت‌های خارجی حذف شده است. هدف کلی این برنامه‌ها جذب سرمایه‌گذاری خارجی از کشورهای هدف در حوزه‌های مرتبط با نوآوری، رهبری و صنایع پیشرفته و همزمان، صدور سرمایه‌اماراتی به خارج از کشور به منظور تقویت حضور بین‌المللی شرکت‌های پیشروی اماراتی و ایجاد فرصت‌های جدید در بخش‌های هدف به منظور ایجاد و حفظ بازار بین‌المللی برای سرمایه‌گذاران اماراتی و حمایت از منافع آنها در خارج از کشور است.^۶

یکی دیگر از بخش‌های مهم در ارزیابی سیاست تجاری امارات، تحولات اخیر در حوزه گمرکی است. در

1. Joint Statement Initiative on e-commerce and investment facilitation

2. Agreement on Trade Facilitation

3. Information Technology Agreement

4. European Free Trade Association

5. Commercial Companies Law CCL

6. https://www.wto.org/english/tratop_e/tptr_e/s423_sum_e.pdf

امارات، نهاد گمرکی فدرال^۱ سیاست‌های کلی گمرکی و اعمال آنها را در زیر کنترل دارد و رویه‌های این بخش طی سال‌های اخیر کمابیش یکسان بوده است. البته ادارات گمرکی هر شیخ نشین می‌توانند به صورت مستقل قواعدی را وضع کنند، مادامی که با قواعد مشترک گمرکی GCC در تعارض نباشد. به این ترتیب، عموماً تعرفه‌ها و رویه‌هایی که اعمال می‌شود همان قواعد مشترک میان کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس^۲ است. از ۲۰۲۰ نهاد گمرکی فدرال یک پروژه دروازه گمرکی امارات متحده عربی^۳ ایجاد کرده است که دولت فدرال قصد دارد آن را تبدیل به یک پنجره گمرکی واحد ملی برای تجارت کالا بکند و این شامل قواعد مبدأ کالاهای^۴، طبقه‌بندی تعرفه‌ها و ارزش‌گذاری کالاها است که سازگار با راهنمای متحد شورای همکاری خلیج فارس^۵ خواهد بود.

در حوزه تعرفه‌ها، امارات از یک نظام تعرفه چند لایه ولی به نسبت ساده بهره می‌برد. این کشور همانگونه که اشاره شد بخشی از نظام کلی تجارت شورای همکاری خلیج فارس است و تعرفه اصلی اعمالی از سوی این کشور عبارت است از تعرفه عمومی خارجی^۶ که بر اساس آن، ۸۷٫۶ درصد خطوط تعرفه‌ای شامل ۵ درصد تعرفه واردات شده و ۱۱٫۲ درصد باقی مانده معاف از حقوق گمرکی محسوب می‌شوند. در سال ۲۰۲۱ میانگین تعرفه‌های اعمال شده ۵ درصد بوده که در این میان، تعرفه کالاهای غیرکشاورزی کمتر از کالاهای کشاورزی بوده است. تعرفه‌های غیردرصدی^۷ تنها شامل ۰٫۷ درصد از کالاها شده است و هیچ سهمیه‌بندی تعرفه‌ای^۸ نیز اعمال نشده است. در مورد سهولت تجارت نیز نکته قابل ذکر از تغییرات سال‌های اخیر این است که از ابتدای ۲۰۲۰ واردکنندگان ملزم به ثبت گواهی مبدأ برای واردات نیستند و هر محموله‌ای می‌تواند به صورت خوداظهاری ترخیص شود، مگر اینکه واردکننده قصد داشته باشد از تعرفه‌های ترجیحی استفاده کنند. با این وجود، ۲۲ ردیف کالایی با عنوان کالاهای خاص مشمول تعرفه‌های ویژه می‌شوند که از میزان رایج تعرفه فاصله زیادی می‌گیرد. از این مجموعه، ۱۴ ردیف مربوط به کالاهایی است که شامل الکل هستند و تعرفه ۵۰ درصدی دارند و ۸ ردیف باقی مانده نیز کالاهای الکترونیکی و دخانیات هستند که تعرفه ۱۰۰ درصدی شامل آنها می‌شود. قرار است به زودی کل شورای همکاری قواعد عمومی برای کالاهای ممنوعه وضع کنند، ولی در حال حاضر قوانین ملی هنوز معتبر هستند و واردات ۰٫۴ درصد کالاها به امارات ممنوع است و ۰٫۹ درصد نیز به عنوان کالاهای خاص تعیین شده‌اند.^۹

به دنبال توافق نامه میان کشورهای عضو شورای همکاری از سال ۲۰۱۶ مالیات ارزش افزوده ۵ درصدی و

1. Federal Custom Authority
2. GCC Common Customs Law
3. UAE Customs Gateway Project
4. rules of origins
5. GCC Unified Guide on Advance Rulings
6. Common External Tariff
7. non-ad valorem
8. tariff quota
9. https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s423_sum_e.pdf

مالیات مضاعف بر کالاهای مضر نیز اعمال می‌شود که در سال ۲۰۱۹ توسعه پیدا کرد. این تعرفه‌ها در راستای توافق نامه عمومی تعرفه‌های دولت‌های شورای همکاری هستند.

در حوزه قواعد حمایتی تجارت، امارات قواعد محلی خود را سازگار با قانون عمومی شورای همکاری خلیج فارس در مورد ابزارهای ضد دامپینگ و جبران سازی، و ابزارهای حفاظتی کرده است و همزمان ساز و کارهای ملی را تعریف نموده که می‌تواند مستقل از آن ساز و کارها نیز اعمال شود. بین سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۰ در سطح شورای همکاری چهار قاعده ضد دامپینگ و ۲ ساز و کار حفاظتی در این حوزه تعریف شد و سه مورد نیز بازرسی صورت گرفته که بدون حکم قطعی مختومه شده است.

فراتر از همه این مسائل و تسهیل رویه‌ها، دولت امارات متحده عربی فعالیت‌های زیادی برای جذاب‌تر کردن بازار امارات متحده عربی ارائه کرده است. در سطح امارات آژانس‌هایی وجود دارد که خدماتی را به تاجران صادرکننده ارائه می‌کنند. این خدمات شامل همکاری در فاینانس برای برخی بازارهای خاص، ارائه اطلاعات در مورد بازارهای خارجی و مهارت‌های عمومی مدیریت صادرات و موارد عملیاتی مشابه می‌شود. امارات متحده عربی همچنین در سال ۲۰۱۷ یک آژانس فدرال صادرات تأسیس کرد که به تاجران خدماتی از قبیل بیمه اعتبارات تجاری، تأیید اعتبارنامه و سایر تضمین‌ها و بیمه‌های لازم برای صادرات ارائه می‌دهد. از سال ۲۰۱۹ نیز دفتر صادرات ابوظبی (ADDEX) تسهیلات اعتباری مشخصی به شرکت‌ها ارائه می‌کند. اطلاعات دقیقی از میزان حمایت مالی و اعتباری این آژانس‌ها در دست نیست.

اماراتی‌ها در مارس ۲۰۲۱ برنامه‌ای را اجرایی نمودند که موسوم است به عملیات ۳۰۰ میلیاردی^۱. این برنامه در واقع یک استراتژی ده ساله معطوف به افزایش سهم بخش صنعتی در تولید ناخالص داخلی از ۱۳۳ میلیارد دینار در ۲۰۲۱ به ۳۰۰ میلیارد دینار در سال ۲۰۳۱ است. عملیات ۳۰۰ میلیاردی برای این هدف به خلق محیط جذاب کسب و کار، حمایت از صنایع ملی رشد داخل، دریافت تکنولوژی و شبیه‌سازی نوآوری‌ها و بهبود شهرت امارات متحده به عنوان یک مقصد سرمایه‌گذاری پرداخته است. همانگونه که اشاره شد، حذف محدودیت‌های مالکیت خارجی یکی از راهکارهای دولت بوده است که به خوبی با این استراتژی نیز سازگار است. یک فاکتور مهم دیگر در این حوزه، مناطق آزاد تجاری امارات است. این مناطق نقش مهمی در توسعه اقتصادی و متنوع سازی تجارت این کشور ایفا می‌کنند؛ به گونه‌ای که در ۲۰۲۰، سهم مناطق آزاد از صادرات غیرنفتی امارات رقم بالای ۶۳٫۸ درصد بود و ۳۶ درصد از کل واردات کشور نیز از این مناطق صورت گرفت.^۲

با این حال، اقتصاد امارات کماکان مشکلاتی برای توسعه تجارت آزاد و جذب سرمایه خارجی دارد. بنگاه‌های دولتی (SOEs) و مجموعه‌های مرتبط با حکومت (GRES) کماکان نقش مهمی در اقتصاد امارات متحده عربی ایفا می‌کنند، از جمله در سیاست‌گذاری و تعیین خط‌مشی‌های مقام‌های دولتی. این مجموعه‌ها

1. Operation 300bn

2. https://www.wto.org/english/tratop_e/tp_r_e/s423_sum_e.pdf

عمدتاً به طور کامل یا مشارکتی متعلق به صندوق‌های ثروتمند حاکمیتی در سطح شیخ نشین یا فدرال هستند و برخی در رقابت با یکدیگر نیز هستند. در طول بازه بررسی، دولت کماکان اصلاحات را در این حوزه نیز پیگیری کرده است و با تقویت اداره، استقلال مالی و تغییر ساختار مالکیتی به دنبال اصلاح این وضعیت بوده است. در هر حال، در سال ۲۰۲۰ درآمد دولت از GRE ها معادل ۸,۸ درصد تولید ناخالص داخلی بود.

همچنین، در طول بازه مورد ارزیابی، امارات متحده عربی تغییرات پرشماری را در حوزه حقوق مالکیت معنوی و حمایت از نوآوری انجام داده است. در سال ۲۰۲۱ یک قانون جدید برای ثبت اختراع^۱ و یک قانون برای علائم تجاری^۲ تصویب شد. همچنین، امارات متحده عربی به پروتکل مادرید راجع به ثبت علامت تجاری پیوست. قانون جدیدی هم تصویب شد که به موجب آن مجازات فریبکاری تجاری افزایش پیدا کرد. علاوه بر همه اینها، امارات متحده عربی از قانون یکپارچه کشورهای شورای خلیج فارس در زمینه قانون ثبت اختراع و علامت تجاری پیروی می‌کند. دولت همچنین قصد دارد به اتحادیه بین‌المللی حمایت از گونه‌های جدید گیاهی بپیوندد.^۳

بخش کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری نیز سهم خود را از تولید ناخالص داخلی در بازه زمانی مورد بررسی افزایش داده است، اما همچنان بسیار محدود است و کمتر از یک درصد از GDP را به خود اختصاص داده است. در حوزه کشاورزی، بیشتر سهم از آن میوه‌جات با ۶۱ درصد است و بعد از آن سبزیجات با ۲۲ درصد و محصولات زراعی با ۱۷ درصد قرار دارند. بخش محدود کشاورزی و ماهیگیری در امارات متحده عربی به این معنی است که این کشور عمده محصولات مورد نیاز خود در این حوزه را از خارج وارد می‌کند. تعرفه واردات ۶,۷ درصدی بر واردات محصولات کشاورزی (به جز ماهیگیری) نیز از متوسط ۵ درصدی تعرفه وارداتی این کشور بیشتر است. بین ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۱، دولت ابتکارهایی را برای دستیابی به تولید بیشتر در حوزه کشاورزی، تقویت امنیت غذایی و بازسازی صنعت ماهیگیری اختصاص داده است.^۴

استراتژی انرژی امارات متحده عربی ۲۰۵۰ که از سال ۲۰۱۷ معرفی شد نخستین برنامه منسجم و یکپارچه امارات در این حوزه برای متنوع‌سازی منابع انرژی و سازگاری با تغییرات آب و هوایی با کاهش گازهای گلخانه‌ای به شمار می‌رود. بر این اساس، کشور قصد دارد تا سال ۲۰۳۰ آلاینده‌های گازهای گلخانه‌ای خود را ۲۳,۵ درصد نسبت به سناریوی تداوم وضع موجود کاهش دهد. در ۲۰۲۱ نیز کشور اعلام کرد قصد دارد تا سال ۲۰۵۰ به هدف آلاینده‌های گلخانه‌ای GHG صفر برسد. در این راستا، یک طرح جامع برای حمایت از صنایعی که کربن کمتری تولید می‌کنند تصویب شده است.

سیاست‌های نفتی امارات طی سال‌های اخیر و به ویژه از ۲۰۱۶ تغییرات اساسی کرده است. این کشور

1. patent

2. Trade mark

3. International Union for the Protection of New Varieties of Plants

4. https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s423_sum_e.pdf

در پاسخ به تغییرات جدی بازار نفت اصلاحاتی از جمله افزایش ظرفیت تولید، بیشینه سازی عمر مخازن و فراهم ساختن زیرساخت های داخلی برای ظرفیت تبدیل محصولات را در دستور کار قرار داده است. در ۲۰۱۸ شرکت ملی نفت ابوظبی که بخش اعظم تولید نفت در امارات را بر عهده دارد اعلام کرد برنامه دارد تا سال ۲۰۲۰ به ظرفیت تولید ۴ میلیون بشکه در روز و تا ۲۰۳۰ به ظرفیت تولید ۵ میلیون بشکه در روز برسد. این شرکت همچنین سرمایه گذاری هایی در ظرفیت های پالایش در خارج از کشور انجام داده است. سیاست افزایش تولید یک هدف مهم دیگر برای بخش گازی امارات نیز بوده است. استراتژی جامع گازی که از سال ۲۰۱۸ آغاز شد قصد دارد تا سال ۲۰۲۵ به خودکفایی برسد و تا ۲۰۴۰ به شکل پایداری به بازار صادرات گاز مایع نیز وارد شود.

نفت و گاز عمدتاً در سطح شیخ نشین مدیریت می شوند و حقوق اکتشاف و استخراج از طریق قراردادهای واگذاری صورت می گیرد. در عمده شیخ نشین ها و مشخصاً در ابوظبی، این واگذاری ها به شرکت های دولتی یا زیر کنترل دولت انجام می شود و مالکیت خارجی در آنها معمولاً بسیار محدود است. از سال ۲۰۱۷ یک قانون فدرال تصویب شده تا تجارت محصولات نفتی را در امارات سازمان بدهد. هدف اصلی این قانون جلوگیری از تجارت نامشروع سوخت و به ویژه قاچاق کشورهای همسایه است. بر خلاف برق و آب، تعرفه های سوخت در سطح فدرال تعیین می شوند که این امر نشانگر حساسیت این موضوع برای دولت است. از ۲۰۱۵ این قیمت گذاری تابعی از قیمت جهانی نفت در نظر گرفته شده است که هر ماه توسط کمیته قیمت گذاری کنترل می شود.

در حالی که تولید نفت در امارات متحده عربی تقریباً صد در صد از طریق گاز طبیعی صورت می گیرد، دولت در آستانه متنوع سازی سبد انرژی تولیدی برق است. انتقال و توزیع برق نیز تقریباً به طور کامل در اختیار شرکت های دولتی است. این شرکت ها تنها خریدار تولید کننده های الکتریسیته و مسئول توزیع و انتقال آن هستند. برنامه ملی مدیریت تقاضای آب و انرژی که در سال ۲۰۲۱ توسط دولت فدرال تصویب شد قصد دارد تا سال ۲۰۵۰ به میزان ۴۰ درصد کاهش در تقاضای انرژی در سه بخش پرمصرف انرژی یعنی حمل و نقل، صنعت و ساخت و ساز برسد. همچنین، تلاش می شود تا میزان تقاضا برای آب در همین بازه زمانی ۵۰ درصد کاهش یابد. بخش مهمی از این هدف گذاری ها با سرمایه گذاری بر انرژی های تجدید پذیر صورت می گیرد که تقریباً تمام آن مبتنی بر انرژی های خورشیدی است.

طی دوران بررسی در حوزه مالی، بانکداری مهمترین بخش است که شامل یک بخش فاینانس اسلامی هم می شود. بخش چشمگیری از مالیکت سه بانک بزرگ کشور در اختیار دولت است و بانک های اماراتی تقریباً دسترسی جهانشمول به سیستم بانکی بین المللی دارند. اصلاحاتی در سال ۲۰۱۷ صورت گرفت که در رأس آنها قانون باسل ۳^۱ و قانون جدید بانک مرکزی این کشور قرار دارد. قواعد این حوزه به جای

آنکه بر مبنای نهاد مالی تعریف شود، بر مبنای فعالیت مالی تعریف شده است. فعالیت‌های بانک مرکزی در اقتصاد این کشور بسیار مؤثر است و علاوه بر انتشار استانداردهایی برای مدیریت ریسک و قواعد و معیارهای لازم در این حوزه، قواعدی برای حمایت از حقوق مصرف‌کننده تعریف کرده است. بانک‌های خارجی مالیات بیست درصدی بر درآمد می‌پردازند در حالی که مناطق آزاد دوبی و ابوظبی قواعد خاص خود را در این حوزه دارند. همچنین، از زمان قانون جدید بانک مرکزی، فعالیت‌های بیمه‌ای نیز زیر نظر همین نهاد قرار گرفته و نهاد بیمه در بانک مرکزی امارات ادغام شده است.

همه‌گیری کووید در امارات نیز مانند دیگر کشورهای تأثیرات اقتصادی منفی بر جای گذاشت و بیشترین بخشی که در امارات از این مسئله ضربه خورد، بخش ساخت و ساز بوده است. با این حال، دلایل این مسئله تنها محدود به همه‌گیری کووید نبود و روند طولانی مدت کاهش ارزش املاک و مستقالات از اوایل ۲۰۲۱ به ثبات رسیده است. دولت دوبی یک طرح جامع برای مگا پروژه‌هایی که با مشکل مواجه بودند ارائه کرده است. هرچند مجوز ساخت و ساز در سطح شیخ نشین به شرکت‌ها داده می‌شود، با این حال طی دوران ارزیابی، هم شرکت‌های دولتی و هم شرکت‌های خصوصی رشد چشمگیری در این حوزه داشتند.

بخش مخابراتی و ارتباطی در سلطه دو اپراتور متعلق به دولت است و برای توسعه اقتصادی و تحول ملی دیجیتال بسیار حیاتی شمرده می‌شود. هرچند طی دوران بررسی میزان کاربران کاهش پیدا کرده است، با این حال دسترسی به خدمات در این حوزه بسیار رقابتی و سرعت شبکه‌های اینترنت بسیار بالا است. امارات از نخستین کشورهایی است که خدمات 5G را در سطح تجاری عرضه کرده است. تجارت الکترونیکی در طول دوره بررسی رشد مناسبی داشته است و در سال ۲۰۲۰ قانون حمایت از مصرف‌کنندگان به حوزه تجارت الکترونیکی و حمایت از داده‌های شخصی نیز توسعه پیدا کرد.

در بازه زمانی ۲۰۱۶-۲۰۲۱، یکی دیگر از بخش‌های مهم برای توسعه در امارات متحده عربی حمل و نقل بوده است که در قلب استراتژی دولت برای تبدیل کردن امارات متحده عربی به کانون تجارت قرار دارد. در سال ۲۰۲۰، اداره فدرال حمل و نقل در وزارت انرژی و زیرساخت ادغام شد و به عنوان متولی حمل و نقل دریایی و خشکی قرار گرفت. در سطح فدرال، همچنین اداره عمومی هوانوردی غیرنظامی مسئول مدیریت کلیه فعالیت‌های مربوط به هوانوردی غیرنظامی است. با این حال، برخی قواعد و اداره امور در این بخش نیز در سطح شیخ نشین‌ها اعمال می‌شود. در ۲۰۱۹، فرودگاه بین‌المللی دوبی چهارمین فرودگاه شلوغ جهان بر حسب تعداد کل مسافران شد. خطوط هوایی امارات و اتحاد به همراه چهار شرکت کوچک‌تر در این کشور فعال هستند. به لحاظ حمل و نقل دریایی نیز امارات متحده عربی یکی از کانون‌های اصلی منطقه است و بندر جبل علی تنها بندر خاورمیانه و شمال آفریقا است که تاکنون جزء ۳۰ بندر نخست شلوغ جهان قرار گرفته است. همچنین، شبکه ملی راه آهن نیز در دست احداث است و پیش‌بینی می‌شود

پس از تکمیل ظرفیت جابه‌جایی بیش از ۵۰ میلیون تن کالا در سال را داشته باشد. یکی دیگر از اهداف دولت، تبدیل شدن به کانون توریسم درمانی در منطقه است. بین ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۹ تعداد توریست‌های درمانی از ۳۰۰ هزار به حدود ۳۵۰ هزار رسید. اغلب خدمات درمانی در این کشور خصوصی هستند و بسیاری از آنها نیز زیرمجموعه شرکت‌های بین‌المللی به شمار می‌روند. این شرکت‌ها عموماً با شرکت‌های دولتی کار می‌کنند که اداره‌کننده بزرگترین بیمارستان‌های دولتی هستند.^۱

۳) سیاست تجاری امارات متحده عربی و ایران

مقایسه حجم مبادلات تجاری ایران و امارات در ۱۰ سال گذشته از یک‌سو و ضرورت‌های سیاستی تداوم رشد اقتصادی امارات از سوی دیگر می‌تواند در گمانه‌زنی در خصوص چشم‌انداز روابط اقتصادی دو کشور راهگشا باشد. هر چند امارات همواره یکی از دو شریک نخست تجاری ایران بوده، رویکرد سیاسی آن به ایران سبب تفاوت رویکرد اقتصادی امارات نسبت به ایران در مقاطع مختلف بوده است. تجارت ایران-امارات از ۲/۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۱ به بیش از ۲۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۱ افزایش یافت. در سال ۲۰۱۲ با اعمال تحریم‌های بین‌المللی بر ایران حجم مبادلات تجاری دو کشور به شدت و به شکلی سریع کاهش یافت؛ به طوری که میانگین این رقم در سال‌های ۲۰۱۲-۱۵ به حدود ۱۵ میلیارد دلار رسید.

در سال ۲۰۱۵ با برداشته شدن تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران در پی توافق هسته‌ای ایران و ۵+۱، هر چند روابط تجاری ایران با تقریباً تمامی شرکای خود با افزایش قابل ملاحظه‌ای همراه بود، در خصوص امارات روند کاهشی ادامه یافت؛ به گونه‌ای که میانگین حجم تبادلات دو کشور در سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۸ (خروج آمریکا از برجام و اعمال مجدد تحریم‌ها) برابر با ۱۴/۴ میلیارد دلار بوده است.^۲

1. World Trade organization (2022) TRADE POLICY REVIEW REPORT BY THE SECRETARIAT UNITED ARAB EMIRATES. Access Date: 20 July 2022

2. How the UAE will Underwrite the Iran Deal's Success

نمودار ۱- مقایسه تجارت ایران و امارات ۲۰۱۲-۲۰۲۰

COMTRADE | TRADINGECONOMICS.COM

اصلی‌ترین دلیل عدم رشد حجم تجاری دو کشور و تداوم روند کاهشی حجم تجاری دو کشور را باید در اختلافات سیاسی فزاینده دو کشور بر سر موضوعات منطقه‌ای و نگرانی امارات از تأثیرات برجام بر آینده این اختلافات جستجو کرد؛ موضوعی که امارات را در زمره معدود ناراضیان توافق هسته‌ای ایران و ۵+۱ قرار داد.^۱ این رویکرد امارات به سیاست‌های منطقه‌ای ایران و پیامد برداشته شدن تحریم‌ها بر این سیاست‌ها سبب شد تا در سال ۲۰۱۸، امارات به شدت با اعمال مجدد تحریم‌ها علیه ایران همراهی کند.

در این مقطع، مطابق با دستورالعمل بانک مرکزی امارات، بانک‌ها و شرکت‌های مستقر در دبی موظف به مسدود کردن حساب‌های بانکی شهروندان، بانک‌ها و شرکت‌های ایرانی شدند^۲ و بسیاری از شرکت‌های بین‌المللی برای تجارت با ایران مجبور به انتقال کارگزاری‌ها و حساب‌های بانکی خود از دبی به ترکیه شدند.

در سال ۲۰۱۹ هم‌زمان با وخیم شدن وضعیت امنیتی خلیج فارس از جمله انفجار یک کشتی تجاری در دریای عمان، سیاست امارات تغییر کرد و این کشور وارد گفتگو با ایران شد؛ یک ماه بعد، گزارش‌هایی در خصوص آزادسازی ۷۰۰ میلیون دلار از دارایی‌های بلوکه شده ایران در امارات منتشر شد؛ موضوعی که سبب سفر نماینده ویژه آمریکا در امور ایران به امارات برای تشویق این کشور به تداوم همراهی با سیاست فشار حداکثری شد. با این وجود امارات از سال ۲۰۱۹ نقش مهمی در صادرات نفت ایران به چین داشته است و به واسطه این نقش، بر اساس برخی آمارها، واردات ایران از امارات تقریباً به سطح پیش از سال ۲۰۱۸ بازگشته است؛ هر چند صادرات به این کشور همچنان بسیار محدود است.^۳

۱. امارات در ۴ ژانویه ۲۰۱۶، دو روز پس از اشغال سفارت عربستان در تهران و تنها ۱۲ روز پیش از تاریخ رسمی اجرایی شدن برجام، سفیر خود را فراخواند و روابط با تهران به سطح کاردار تنزل داد.

2. UAE acts on money transfers to Iran
3. UAE Earns Big as Iran Sells Oil to China

بعد از آغاز به کار دولت بایدن در آمریکا و آغاز مذاکرات برای احیای برجام، امارات، همسو با سایر کشورهای شورای همکاری خلیج فارس وارد مجموعه‌ای از تلاش‌های دیپلماتیک با هدف بهبود روابط با تهران شده است. در این راستا «طحنون بن زاید»، مشاور امنیت ملی امارات^۱ در ضمن سفر به تهران در دیدار با دبیر شورای عالی امنیت ملی و رئیس‌جمهور ایران خواستار تشکیل کارگروه‌های تخصصی برای شناسایی امکان همکاری در حوزه‌های انرژی، حمل‌ونقل، سلامت و اقتصاد شد و تأکید کرد که این کارگروه‌ها باید راه‌های برداشتن موانع همکاری دو کشور را تعیین کنند.^۲

تلاش امارات برای بهبود روابط خود با ایران، از جمله در حوزه اقتصادی با تأیید و همراهی ایالات متحده و سایر کشورهای عرب خلیج فارس همراه بوده است؛ از جمله در نوامبر ۲۰۲۲، کارگروه مشترک ایالات متحده و شورای همکاری خلیج فارس در بیانیه‌ای رسمی بر ایجاد «پیوندهای اقتصادی عمیق‌تر با ایران، پس از برداشته شدن تحریم‌های ایالات متحده» تأکید کردند.^۳

دلایل تغییر رویکرد امارات نسبت به ایران در مقایسه با سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۹ را علاوه بر موضوعات سیاسی و امنیتی باید در شرایط اقتصادی این کشور جستجو کرد. بر اساس گزارش صندوق بین‌المللی پول، با توجه به آسیب‌های ناشی از همه‌گیری کرونا از یک سو و روند کلی کاهش تقاضای جهانی برای نفت در نتیجه تلاش برای مقابله با تغییرات اقلیمی از سوی دیگر، نگرانی‌های مهمی در خصوص رشد اقتصادی پایدار و موفقیت سیاست‌های متنوع‌سازی اقتصادی در کشورهای شورای همکاری خلیج فارس از جمله امارات وجود دارد. در برابر این نگرانی‌ها، صندوق بین‌المللی پول مجموعه‌ای از سیاست‌ها از جمله ارتقاء کیفیت آموزش، بهره‌گیری بیش‌تر از فناوری‌های نوین و از همه مهم‌تر افزایش همگرایی منطقه‌ای را توصیه کرده است.^۴

علیرغم تلاش‌های ۴۰ ساله شورای همکاری خلیج فارس، خصلت غیرمکمل اقتصاد این کشورها سبب شده است تا موفقیت‌های اندکی در این زمینه همگرایی اقتصادی کشورهای عضو حاصل شود؛ در این میان پتانسیل‌های اقتصادی ایران، از جذابیت بسیار بالایی برای امارات به عنوان پیشروترین اقتصاد منطقه خلیج فارس برخوردار است.^۵ برخی تحلیل‌گران بر این باور هستند که با توجه به روندهای بلند مدت و عدم قطعیت‌های کنونی در خصوص اقتصاد جهانی، ایران تنها بازیگری است که -مشروط به برداشته شدن تحریم‌ها- قابلیت تزریق حجم قابل توجهی از سرمایه به اقتصاد امارات (مشخصاً دبی) را دارا است.

۱. طحنون برادر محمد بن زاید، رئیس دولت امارات است که علاوه بر مشاور امنیت ملی، ریاست «هلدینگ بین‌المللی ابوظبی» را نیز بر عهده دارد. این هلدینگ، مسئول تصمیم‌گیری در خصوص سرمایه‌گذاری‌های خارجی دولت فدرال است.

۲. تأکید بر همکاری در حوزه حمل‌ونقل گمانه‌زنی‌ها در خصوص ایجاد مسیر ترانزیتی میان امارات و ترکیه از طریق ایران را تقویت می‌کند، موضوعی که ظاهراً از جمله مسائل مورد گفتگو در دیدار مقام‌های ارشد ترکیه و امارات بوده است.

3. U.S. GCC Iran Working Group Statement

4. International Monetary Fund (IMF), Economic Prospects and Policy Challenges for the GCC Countries - 2021

۵. در کنار مسائل امنیتی و سیاسی، در عرصه‌ای گسترده‌تر، تلاش‌های امارات برای توسعه همکاری‌های اقتصادی با ترکیه و اسرائیل را نیز می‌توان راستای متنوع‌سازی اقتصاد، افزایش شرکای اقتصادی و تلاش برای افزایش سطح همگرایی منطقه‌ای بررسی کرد.

موقعیت جغرافیایی، سطح بالای توسعه‌یافتگی زیرساختی به ویژه در بخش ترانزیت و سیاست مالیاتی امارات همچنان به عنوان مهم‌ترین جذابیت این کشور برای فعالان اقتصادی ایرانی در نظر گرفته می‌شود؛ به ویژه اینکه عدم عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی و فقدان چشم‌انداز روشن در خصوص عضویت در این نهاد در آینده قابل پیش‌بینی، سبب شده است تا بسیاری از شرکت‌های خارجی ترجیح دهند دسترسی خود به بازار ایران را از طریق صادرات مجدد از امارات به ایران تأمین کنند. در طرف مقابل نیز صادرات ایران به بازارهای جهانی اغلب از مسیر ارسال آن به امارات محقق می‌شود. جدول شماره دو، دسته‌بندی اقلام صادراتی امارات به ایران در سال ۲۰۲۰ را نشان می‌دهد.

جدول ۳- ارزش اقلام صادراتی امارات به ایران در سال ۲۰۲۰

ارزش (میلیون دلار)	اقلام صادراتی	ارزش (میلیون دلار)	اقلام صادراتی
۴۷۴/۳۸	ماشین‌آلات، راکتورهای هسته‌ای و انواع بویلر	۲۱۴۰	تجهیزات الکتریکی و الکترونیکی
۱۵۹/۳۲	وسایل نقلیه غیر ریلی	۱۸۹/۷۶	میوه، آجیل، پوست مرکبات، خربزه
۱۳۳/۷۲	الیاف مصنوعی	۱۴۲/۷۴	تنباکو و محصولات جایگزین تنباکو
۱۲۳/۱۸	کاغذ و خمیر کاغذ	۱۲۷/۳۶	محصولات پلاستیک
۸۱/۵	گوشت و آلایش دامی (امعاء و احشاء)	۸۸/۱۹	مواد شیمیایی آلی
۵۵/۴۹	دانه و میوه‌های روغنی، غلات، میوه	۶۰/۹۲	لاستیک
۴۴/۵۸	محصولات شیمیایی	۴۶/۳۶	انواع دستگاه‌های رادیوگرافی پزشکی
۳۷/۳۴	الیاف مصنوعی نساجی	۴۱/۳۱	سبزیجات، ریشه‌ها و غده‌های خوراکی
۳۴/۳۸	فرآورده‌های غذایی گوشت‌پایه	۳۶/۹۸	قهوه، چای، شیر خشک و ادویه
۳۱/۸۴	شکر و شکر قنادی	۳۳/۳۸۱	منسوجات غیربافتنی
۲۹/۳۴	نوشیدنی‌ها، اسپریت و سرکه	۲۹/۹۷	اسانس، عطر، لوازم آرایشی و بهداشتی
۲۵	خمیر چوب، مواد سلولوزی فیبری و ضایعات	۲۸/۲	محصولات دارویی
۱۶/۸۴	لبنیات، تخم مرغ، عسل و محصولات خوراکی	۱۸/۶۷	کاکائو
۱۵/۹۶	منسوجات بافتنی	۱۶	محصولات دباغی‌شده، عصاره‌های رنگریزی، جوهر مازو (تانین)، مشتقات رنگدانه‌ها
۱۵/۸۴	پای‌افزارها، گتر و محصولات مشابه	۱۵/۸۸	ماهی، سخت‌پوستان، نرم تنان و آبزیان بی‌مه‌ره
۱۲/۶۶	مواد شیمیایی غیرآلی، ترکیبات فلزات گرانبها و ایزوتوپ	۱۳/۴۵	کالاهای عکاسی و فیلم‌برداری
۱۲/۰۶	عدل پنبه، نمد، منسوجات غیربافتنی، انواع ریسمان و طناب	۱۲/۵۴	شیشه و ظروف شیشه‌ای

ارزش (میلیون دلار)	اقلام صادراتی	ارزش (میلیون دلار)	اقلام صادراتی
۱۰/۱۸	سوخت‌های معدنی، روغن‌ها و محصولات تقطیری	۱۰/۹۳	ابزار و انواع بُرنده‌های فلزی
۹/۱	حبوبات	۹/۷۵	سایر منسوجات و الیسه تاناکورا
۸/۱۲	صابون‌ها، لوبیریکانت‌ها، موم، شمع و خمیرهای مدل‌سازی	۸/۵۴	اسباب‌بازی، بازی‌ها و لوازم ورزشی
۷/۷۷	آهن و فولاد	۸/۰۹	چربی‌ها و روغن‌های گیاهی و حیوانی
۷/۵۲	پشم و موی حیوانات، محصولات منسوج از یال و دم اسب	۷/۷۱	آلومینیوم
۶/۴۶	پنبه	۷/۴۷	کتاب، نشریات و تصاویر چاپی
۶/۰۹	محصولات تولیدی متفرقه	۶/۱۹	آلبومینوئیدها، نشاسته‌های اصلاح‌شده، چسب‌ها و آنزیم‌ها
۵/۲۵	اثاثیه، تابلوهای روشنایی، ساختمان‌های پیش‌ساخته	۵/۳۳	محصولات سرامیکی
۵/۰۸	چوب و محصولات چوبی، زغال چوب	۵/۲۱	غلات، آرد، نشاسته، فرآورده‌های شیر
۴/۲۸	محصولات چرمی، روده حیوانات، تسمه، وسایل مسافرتی	۴/۲۹	محصولات آهنی و فولادی
۳/۶۲	پارچه‌های بافتنی یا پرزدار مخصوص و تافته‌ها	۳/۹۹	سایر منسوجات بافتنی
۲/۹	پسماند، ضایعات صنایع غذایی و خوراک دام	۳/۱	انواع ساعت
۲/۴۸	منسوجات مورد استفاده برای پوشاندن، محافظت و لمینیت کردن	۲/۷۲	مس
۱/۵۷	لاک، صمغ و رزین	۱/۸۹	درختان زنده، گیاهان، پیازها، ریشه‌ها و گل
۱/۳۲	سنگ، گچ، سیمان، آزبست، میکا و محصولات مشابه	۱/۳۵	انواع کود
۱/۰۵	سنگ معدن و خاکستر سرباره	۱/۳۱	محصولات متفرقه فلزی

علاوه بر موارد فوق، ابریشم، نمک، گوگرد، خاک، سنگ، گچ، آهک و سیمان، پوست پرنده، پر، گل مصنوعی، موی انسان، فرش و سایر منسوجات جهت پوشش کف، انواع پوشش سر (کلاه، روسری، مقنعه و...)، چوب پنبه و محصولات آن، مواد بافتنی و سبیدی، مالت، نشاسته، اینولین و گلوتن، قطعات و لوازم جانبی سلاح و تجهیزات نظامی، الیاف گیاهی، نخ کاغذی و پارچه‌های خارج از دسته‌بندی‌های ذکر شده، آلات موسیقی و تجهیزات جانبی آن، مروارید، سنگ‌های قیمتی، فلزات و سکه، محصولات گیاهی خارج از دسته‌بندی‌های پیشین، سرب، روی، چتر، عصا، صندلی‌های سبک، شلاق، سرمت‌ها، مواد منفجره و آتش‌زا،

آثار هنری، کلکسیون‌های و عتیقه، حیوانات زنده، کشتی، قایق و سایر سازه‌های شناور، تجهیزات راه‌آهن و لوکوموتیو، تجهیزات هواپیما، قلع، گوشت، ماهی و غذاهای دریایی با ارزش جداگانه کم‌تر از یک میلیون دلار از دیگر اقلام وارد شده از امارات به ایران بوده‌اند.^۱

نگاهی به این فهرست نشان‌دهنده حجم بالای صادرات مجدد امارات به ایران است؛ صادراتی که مبدأ آن‌ها را باید در سرتاسر جهان جستجو کرد. از سوی دیگر، ماهیت اقلام صادراتی امارات که مجموعه‌ای از کالاهای مصرفی، مواد اولیه، کالاهای لوکس و ملزومات گردش چرخ اقتصاد ایران را تشکیل می‌دهد، گویای اهمیت حیاتی روابط تجاری با امارات است.

با توجه به آنچه گفته شد به نظر می‌رسد تلاش‌های دیپلماتیک برای کاهش اختلافات میان ایران و امارات و نیز ضرورت‌های اقتصادی دو کشور بستر مناسبی برای توسعه همکاری‌های اقتصادی، از جمله در بخش تجارت فراهم کرده است. سفرهای متقابل هیئت‌های اقتصادی دو کشور، اظهار علاقه امارات به سرمایه‌گذاری در حوزه‌هایی مانند تکنولوژی‌های نوین، هوش مصنوعی، صنعت دانش بنیان، خدمات فنی و مهندسی، حوزه آبزیان، کشاورزی و مواد غذایی و مذاکرات پیرامون توافق تجارت ترجیحی^۲ نشان‌دهنده اراده دو کشور برای احیا روابط اقتصاد پیشین و ارتقاء آن به سطوح جدید است.

بهره‌گیری از این شرایط، مستلزم توجه به دو نکته اساسی است؛ چنانچه گفته شد امارات از سال گذشته میلادی بر مبنای دستور کار ملی توسعه صادرات غیرنفتی، بر افزایش صادرات ملی خود تمرکز کرده است؛ به بیان دیگر، علاوه بر جریان صادرات مجدد، توسعه صادرات ملی بستر جدیدی را برای فعالان اقتصادی ایرانی فراهم می‌کند که در گذشته کمتر مورد توجه بوده است. از سوی دیگر، علاوه بر محصولات پتروشیمی، مصالح ساختمانی، توریسم، خدمات مالی و فلزات که از گذشته بخش مهمی از صادرات ملی امارات را تشکیل می‌داده، حوزه‌هایی همچون انرژی‌های تجدیدپذیر، نوآوری و خدمات الکترونیک، صنایع غذایی و داروسازی محورهای جدیدی برای توسعه همکاری‌های اقتصادی ایران و امارات ایجاد می‌کند و می‌تواند این کشور را به مسیر دسترسی ایران به حوزه‌های نوین اقتصادی-تجاری تبدیل کند. به نظر می‌رسد ورود بخش خصوصی ایران به این حوزه‌ها و بهره‌گیری از فرصت‌های اقتصادی مرتبط با آن‌ها در گرو سطح بالایی از شناخت این حوزه‌ها است که احتمالاً بهره‌گیری از دانش متخصصین این حوزه‌ها را ضروری می‌کند.

1. ibid

۲. ادامه مذاکرات تجارت ترجیحی بین تهران-بوظی/ تدوین سند چشم‌انداز ۱۰ ساله برای مبادلات ایران و امارات

۴) جمع‌بندی و پیشنهادهای سیاست‌گذاری

- امارات عربی متحده سیاست تجاری جدید خود را در قالب مشارکت جامع اقتصادی طراحی کرده است و به پیش می‌برد. در قالب این سیاست امارات عربی متحده امضای موافقتنامه‌های مشارکت جامع اقتصادی با هشت کشور هند، بریتانیا، ترکیه، کره جنوبی، اتیوپی، اندونزی، اسرائیل و کنیا را در دستور کار خود قرار داده است. انتخاب این کشورها به روشنی نشان می‌دهد که امارات عربی متحده اولویت‌های جهانی را در سیاست تجاری جدید خود دنبال می‌کند. به عبارت دیگر در اغلب مناطق اقتصاد جهانی یک کشور را به عنوان اولویت تعریف کرده و بر شکل دهی به موافقتنامه مشارکت جامع اقتصادی با آن متمرکز شده است. نکته مهم دیگری که در این اولویت بندی باید به آن توجه داشت آن که در محیط پیرامونی امارات کشورهای ترکیه اسرائیل و هند در اولویت قرار گرفته‌اند. تاکنون موافقتنامه‌های مشارکت جامع اقتصادی با هند و اسرائیل نهایی شده است و مذاکرات با ترکیه در جریان است. انتخاب این کشورها در راستای استراتژی کلان توسعه اقتصادی امارات قرار دارد که می‌کوشد موقعیت این کشور به عنوان هاب منطقه‌ای در زنجیره‌های جهانی ارزش را حفظ نماید و ارتقا دهد. رویکرد امارات به سیاست تجاری در قالب حضور فعال و نقش‌آفرینی در زنجیره‌های جهانی ارزش قابل تبیین است. این کشور می‌کوشد به عنوان کانون منطقه‌ای در غرب آسیا در زنجیره‌های جهانی ارزش ایفای نقش نماید و بیش از گذشته زمینه‌های لازم را برای حضور شرکت‌ها در این کشور از یک سو و تبدیل شدن آن به دروازه‌ای مطمئن برای اتصال کشورهای غرب آسیا به اقتصاد جهانی فراهم آورد.
- همانگونه که در متن نیز نشان داده شد عنصر سیاست و ملاحظات سیاسی و ژئوپلیتیک در شکل دهی به سیاست تجاری امارات نقش مهمی ایفا می‌کنند. هشت کشور دارای اولویت در سیاست تجاری امارات همگی کشورهایی‌اند که روابط سیاسی نزدیک یا رو به بهبودی با این کشور دارند و نیز روابط نزدیکی با مجموعه غرب برقرار کرده‌اند. مهمترین نماد تاثیرگذاری ملاحظات سیاسی در سیاست تجاری امارات رویکرد این کشور نسبت به گسترش روابط با اسرائیل است. امارات نخستین و مهم‌ترین کشور جهان عرب است که روابط همه‌جانبه با اسرائیل را در دستور کار قرار داده و به ویژه در حوزه تجارت می‌کوشد تا هرچه بیشتر روابط را توسعه دهد. افزون بر این امارات در محور جدیدی که با مشارکت هند اسرائیل و بحرین شکل گرفته است نیز مشارکت فعالی دارد. این محور آشکارا اولویت‌های سیاسی و ژئوپلیتیک را دنبال می‌کند و از آن به عنوان رقیبی برای مگا پروژه ابریشم چین یاد می‌شود. در عین حال امارات عربی متحده کوشیده است تا آزادی عمل بین‌المللی خود را حفظ کند و در همین راستا روابط با کشورهای رقیب ایالات متحده به ویژه چین و روسیه را توسعه داده است. امارات عربی متحده مهمترین شریک تجاری و

سرمایه‌گذاری چین در خاورمیانه محسوب می‌شود. افزون بر این امارات مهمترین شریک تجاری روسیه در خاورمیانه به ویژه پس از تحولات اخیر اوکراین محسوب می‌شود. در پیامد تحولات اخیر اوکراین سرمایه‌داران روس امارات عربی متحده را به عنوان جایگزینی برای کشورهای غربی جهت فعالیتهای اقتصادی خود تعریف کرده‌اند. افزون بر این روسیه در پی شکل‌دهی به موافقتنامه‌های جدید تجارت آزاد با امارات برآمده است.

- قرارداد تجارت آزاد هند با امارات که اخیراً امضا شده است هرچند به خودی خود مشکلی برای ایران به وجود نمی‌آورد، با این حال از ارزش بندر چابهار به عنوان کانون تجارت منطقه‌ای هند کم خواهد کرد. البته توان ایران برای رقابت با امارات در حوزه تجارت محدود است، با این حال فعال شدن بندر چابهار با مشارکت هند کمک خواهد تا حداقل کانون تجارت منطقه‌ای هند با مقصد روسیه و آسیای مرکزی در سواحل ایران شکل بگیرد.
- توافقنامه تجارتی میان ترکیه و امارات متحده عربی این پتانسیل را دارد که خود به یک مزیت اقتصادی، سیاسی و ترانزیتی مهم برای ایران تبدیل شود. با توجه به تنش‌های موجود میان عربستان سعودی و ترکیه از یک سو و قطر از سوی دیگر، با شکل‌گیری توافقنامه تجارت میان امارات و ترکیه، ایران می‌تواند نقش مهمی در اتصال همه این کشورها به یکدیگر ایفا کند و به همین دلیل، ضرورت دارد اولاً تعریف منسجمی از خود در این مورد ارائه دهد و ثانیاً تلاش کند تا با درگیر شدن در فرایندهای تجاری پیرامونی، از جمله مورد یاد شده، نقش خود را به دیگر بازیگران منطقه تحمیل کند.
- یکی از مهمترین مسائل در مورد روابط تجاری ایران و امارات، ضرورت گذار از نگاه سنتی به امارات به عنوان یک «مرکز خرید» و توجه به این کشور به مثابه یک مسیر دسترسی ایران به حوزه‌های نوین اقتصادی-تجاری بین‌المللی است. در این راستا ایجاد و توسعه دانش تخصصی-فنی لازم برای ورود بخش خصوصی به حوزه‌های نوین همکاری اقتصادی با امارات ضرورت دارد؛ این دانش هر چند در ایران وجود دارد، به واسطه تحریم‌های طولانی علیه اقتصاد ایران، با فعالیتهای تجاری کشور پیوند نخورده است.
- یکی دیگر از مسائل فنی موجود در روابط تجاری دوجانبه، ضرورت ایجاد و توسعه بخش‌های حقوقی در شرکتهای تجاری که قصد همکاری اقتصادی با امارات را دارند؛ با توجه به پیچیدگی روزافزون فرایندها و سازوکارهای تجارت بین‌الملل، این مسئله بیش از همیشه حیاتی به نظر می‌رسد.
- تلاش برای جذب سرمایه اماراتی در پروژه‌های زیرساختی که دست کم بر اساس اسناد بالادستی ملی، مورد حمایت سیاست‌گذار است یک حوزه دیگر برای همکاری به نظر می‌رسد. از جمله

این گونه همکاری می‌توان به مشارکت امارات با بخش خصوصی و دولتی ایران در پروژه‌های حمل‌ونقل و ترانزیت، انرژی‌های تجدیدپذیر، توریسم و استارت‌آپ‌های فعال در زمینه خدمات الکترونیک و هوش مصنوعی اشاره کرد.

- در نهایت، با توجه به تلاش امارات برای افزایش تولید و صادرات محصولات غذایی، سرمایه‌گذاری مستقیم شرکت‌های ایرانی در امارات از جمله موضوعاتی است که در گذشته مورد توجه نبوده است؛ با توجه به دسترسی امارات به بازارهایی در سرتاسر جهان، سیاست‌های مالیاتی و آزادی فضای کسب و کار در این کشور، اینگونه سرمایه‌گذاری‌ها می‌تواند فرصت‌های مناسبی را در اختیار صنایع غذایی ایران قرار دهد.